ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 8 oktober 2016

Vrouw in mannenwereld

Sleutelen aan gevechtsvliegtuigen

Pagina 8 & 9

Inhoud

Voorpagina 1

Inhoud 2

Uitgelicht 3

Veilige werkplek 4 & 5

Literatuur 6 & 7

Sleutelen aan vliegtuigen 8 & 9

Advertorial 10

Eten & drinken 11

HPV-virus 12 & 13

Recht 14

Puzzels 15

Beroep onder de loep 16

Foto van de week.

Deze twee zusjes waren van een familie die voor de studie van de kinderen naar Nederland zijn verhuisd. Claire Torres heeft ze 'geadopteerd' en stuurde ons deze foto.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com.

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

CORRECTIE Ari Manse

VORMGEVING Wendela Ataliede
Oscar Vanegas

Aan deze Ñapa werkten mee:

Vidjin Awadhpersad
Marja Berk
Monique Casimiri
Derk Cools
Brede Kristensen
Judice Ledeboer
Kim van der Meer
Nelly Rosa
Edsel Sambo
May Voges
Mineke de Vries
Miriam de Windt
Ken Wong

Thuis.

Remigreren (5)

Monique Casimiri

Voor ons was het heel fijn dat onze inboedel verscheept zou worden door een bedrijf. Een bedrijf dat opereert vanuit Curaçao en Nederland. We hadden opdracht gekregen om niets zelf in te pakken, alles zou geregeld worden. Vooraf is er bezoek geweest van een verhuisbedrijf, zij hebben onze inboedel opgemeten en kwamen uit op ongeveer 23 kuub. Dat vonden wij te veel, dus wij zijn drastisch gaan schiften in onze inboedel. De piano staat nu bij mijn schoonzus, de matrassen kopen we hier, de boekenkasten maken we hier zelf, bovendien hebben we de kringloopwinkels blij gemaakt met meer dan de helft van de boeken die wij hadden. Mijn zwager en stiefzoon kunnen voorlopig even vooruit met allerlei gereedschap en toebehoren. Niet alles was weg te geven of verkoopbaar, dus er is ook veel weggegooid.

Op de dag van verhuizing stonden we te wachten op het verhuisbedrijf, maar tot onze verbazing stond het vervoersbedrijf voor de deur. Twee jonge jongens stapten uit en wilden onze spullen gaan inladen. Toen wij aangaven dat er nog ingepakt moest worden stonden ze vreemd te kijken. Inpakken hadden ze duidelijk nog niet eerder gedaan. Ze hadden welgeteld één maat doos bij zich, een kleine schroefboormachine om mogelijk iets te demonteren en heel veel plakband. Ik denk dat ze zo'n 10 kilometer tape bij zich hadden. Eén van hen begon in de kledingkast. Hij pakte een vijftal hangjurken in zijn hand, wikkelde deze om de kledinghanger die er nog aan zat en legde deze onder in de doos. Toen gingen bij ons alle alarmbellen klinken. Inpakken zou niet naar behoren gebeuren en alle afspraken ten spijt zijn wij zelf heel hard gaan inpakken, met alle gevolgen van dien. Er zijn dingen niet meegegaan die we wel graag mee hadden willen nemen en het overzicht was er niet meer. Omdat er maar één maat doos was – extra large – zijn spullen niet zorgvuldig ingepakt. Een printer in een te grote doos, die de trap af moest, werd tree voor tree butsend de trap af getrokken, om maar een voorbeeld te noemen. Een antieke hutkoffer werd over de stenen buitenstoep gesleept met schade tot gevolg, wat nooit meer te herstellen is. En dan dat plakband, alles werd vastgezet met plakband, kilometers plakband zijn er doorheen gegaan. Ik ben benieuwd hoe dat eruit zal zien als we het gaan verwijderen. Beschermingsmateriaal was er niet, het idee was om schilderijen bij elkaar te binden, met ook nu weer plakband. Daar hebben wij een stokje voor gestoken door zelf verpakkingsmateriaal te kopen bij een lokale bouwmarkt. Verder werd er een vierkant van inboedel op een wegwerppallet gebouwd waar voor ons waardevolle materialen tussen werden gezet. Zonder bescherming en maar stapelen. De belofte om alle kasten te demonteren werd niet nagekomen en om te voorkomen dat wij met heel veel kuub richting Curaçao zouden gaan hebben wij de kasten zelf uit elkaar gehaald. Ook nu weer bijeen gebonden met plakband. Toen een derde inpakker zich aandiende aan het einde van de middag en ons de les ging lezen over wat wij allemaal verkeerd hadden gedaan tot dan toe, had ik maar één gedachte. Geef mij een rol tape en mag ik dan aub deze man de mond snoeren.

Uitgelicht.

Strongman Champions League

De bekende Strongman Champions League, die in 95 landen wordt uitgezonden, vond afgelopen weekeinde plaats op Curaçao. De sterkste mannen uit de wereld en ook twee atleten uit Curaçao, Alex Power en Marionchelo Soleana, namen het tegen elkaar op. Eerste werd de Canadees Jimmy Paquet, tweede Dainis Zageris uit Letland en derde Alex Moonen uit Nederland.

Foto's: **Astrid Kwanten**

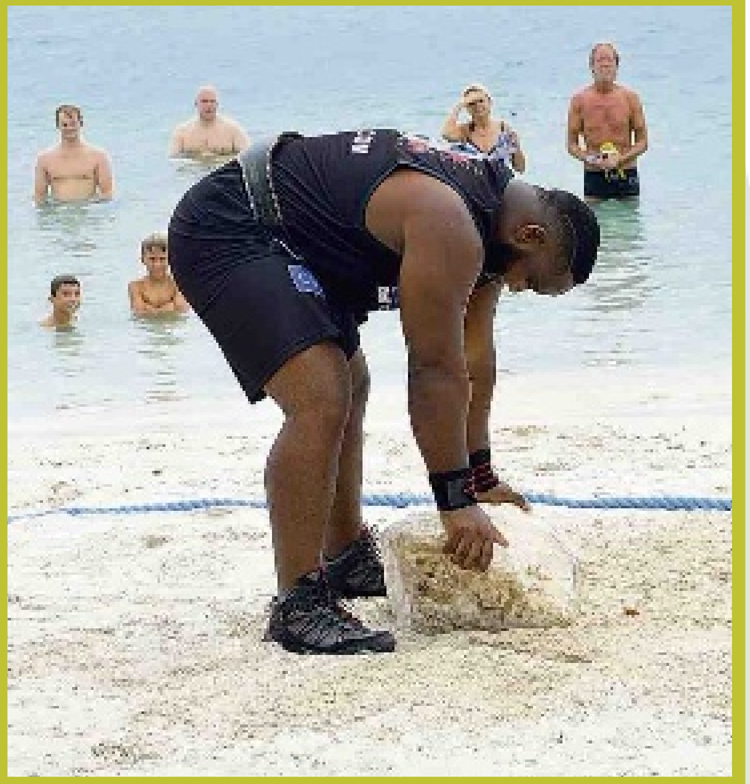

'Iedereen heeft recht op een

Het Bedrijvenplatform Milieu (BPM) hield eind vorige maand een workshop om aandacht te geven aan een gezonde en veilige werkplek. Het BPM focust op het beter maken van het leefmilieu, nu en in de toekomst.

Tekst: **Judice Ledeboer** Foto's: **BPM** en **Shutterstock**

De eerste spreker was German Pardo, sinds kort afdelingshoofd Veiligheid bij het ministerie van Soaw. De dienst doet inspectie naar arbeidsveiligheid en valt direct onder de minister. Er is binnen deze afdeling het laatste jaar meer vorm en structuur gekomen. Er is een nieuw afdelingshoofd en het aantal inspectiemedewerkers is uitgebreid naar acht personen.

Nieuw is dat de inspectiemedewerkers direct mogen optreden en dat de hoofdinspecteur de autoriteit heeft gekregen om werk te laten stilleggen als er misstanden en/of onveilige omstandigheden gesignaleerd zijn. De inspectiemedewerkers kijken niet alleen naar onveilige werkomstandigheden, maar ook naar onhygiënische werkomstandigheden.
Inspecteurs doen onafhankelijke controles om te evalueren of de wetten en regels die er op het gebied van arbeidsveiligheid zijn ook worden nageleefd. Ze reguleren veilige en gezonde werkomstandigheden en geven advies en voorlichting aan diensten en de bevolking, voornamelijk aan werkgevers en werknemers. Pardo zegt dat het belangrijk is dat alle bedrijven en organisaties een risico-inventarisatie maken om inzicht te krijgen in de risico's die werknemers en anderen lopen als ze werkzaam zijn bij het bedrijf of als mensen op werkplekken van het bedrijf komen.
Bij wet is het al verplicht om een veiligheidspersoon in dienst te hebben als er meer dan 100 werknemers zijn. De wetgeving op het gebied van veiligheid is echter sterk verouderd. De wet is uit 1958 en moet vernieuwd worden aangezien technieken, werkzaamheden en omstandigheden sterk veranderd zijn in de afgelopen decennia.

Op het niet naleven van de Veiligheidswet staan sancties, maar die passen niet meer in de tijd waarin wij nu leven. "De beste sanctie is het stilleggen van het werk", aldus Pardo. Dit gebeurt ook regelmatig. "Maar meestal is een waarschuwing al genoeg om de werkvloer en -omstandigheden bij een bedrijf veilig en hygiënisch te krijgen."

55 bedrijfsongevallen

Toch vinden er ieder jaar nog bedrijfsongevallen plaats. Volgens cijfers van het ministerie zijn er rond de 20 ernstige ongevallen per jaar en 35 minder ernstige. Bedrijfsongevallen dienen ook gemeld te worden bij het ministerie en dat moet bij een dodelijk ongeval, een ongeval waarbij de werknemer(s) moeten worden opgenomen in het ziekenhuis, bij dreiging van blijvende invaliditeit en in het geval er een 'bijna ernstig ongeval' is geweest. Dat zijn ongevallen waarbij geen doden en/of gewonden zijn gevallen, maar als de situatie iets anders was geweest er dan wel doden of gewonden zouden zijn gevallen. Denk aan een zware ijzeren bak die naar beneden valt en 10 centimeter naast een persoon terechtkomt. Volgens Pardo zijn werkgever en werknemer beiden verantwoordelijk voor een veilige werkplek en moet er meer een 'safety first-mentaliteit' bij de mensen komen.
Vanuit het publiek werd gevraagd wat er wordt gedaan aan de kleine aannemers die niet voldoen aan alle veiligheidsvoorschriften. "Er moet beleid komen om de kleine aannemers aan te pakken op het gebied van veiligheid", aldus een aanwezige. George Kraaikamp, de dagvoorzitter en tevens adviseur veiligheid, antwoordde: "We vechten er al jaren voor dat alle aannemers die in opdracht van de overheid werken moeten voldoen aan ISO 18001 (de wereldwijd geaccepteerde norm met eisen voor een arbomanagementsysteem) of de Caribbean Safety Standard. Dit stimuleren we ook. Er komen nog steeds onveilige situaties voor zoals brandgevaar door overbelasting en een nooddeur (vluchtroute) die op slot zit (bij een grote supermarkt). Ik vind echter dat je voor veiligheid op de werkvloer moet zorgen omdat je een goede werkgever wilt zijn en niet omdat de wet het zegt."

Deze nooduitgang in een supermarkt zit op slot.

Gevaren en risico's

Tweede spreker was Sylvienne Martina van de Curaçaose Wegen Maatschappij (CWM). Zij sprak over de vele aandacht die het bedrijf geeft aan veiligheid omdat hun werknemers dagelijks bloot staan aan grote gevaren en risico's. "Als je werkt zonder aandacht voor veiligheid, dan werk je zonder bewustzijn", zei zij. "We werken aan de mindset van de mensen. Dat is niet gemakkelijk. Je moet de mensen leren dat ze anders moeten werken om de veiligheid te waarborgen, maar dan zegt men: 'We doen het al jaren zo en er is nooit iets misgegaan.' Het niveau van veiligheid ligt aan het personeel. Iedereen moet aan de veiligheidsvoorschriften voldoen, ook de directieleden moeten veiligheidsschoenen aan als ze op werkplekken komen."

Een demonstratie van aanpassing van kantoormeubilair op de werkplek.

Bedrijvenplatform Milieu

Het Bedrijvenplatform Milieu (BPM) bestaat negen jaar en heeft 57 leden. Dit zijn allerlei bedrijven, van eenmanszaken tot grote ondernemingen, commercieel of in de service-industrie, die ervoor gaan om Curaçao duurzamer te maken. BPM is aangesloten bij grote internationale organisaties zoals de World Business Council for Sustainable Development, United States Business Council for Sustainable Development, Caribbean Alliance for Sustainable Tourism en de United States Green Building Council. De leden van het BPM delen kennis en ideeën, zetten zich collectief in om synergie te verkrijgen, en samen staan ze sterker om efficiëntie, effectiviteit en duurzaamheid bij hun organisaties te vergroten.
Het BPM motiveert zijn leden ook om te voldoen aan bepaalde ISO-standaarden. "Bedrijven willen graag zaken doen met anderen die gekwalificeerde certificaten hebben zodat men ervan uit kan gaan dat er op een bepaalde manier, professioneel en veilig, gewerkt wordt. Duurzaamheid is de toekomst", aldus John Amarica, voorzitter van het BPM.
"We geven niet alleen informatie, maar we komen ook in actie. We organiseren workshops, seminars, bezoeken bedrijven en specialisten op het gebied van duurzaamheid en geven adviezen", aldus Amarica.

gezonde, veilige werkplek'

Martina wees er ook op dat veiligheid voor iedereen een prioriteit moet zijn. "Ook van de gewone burger. Soms komt het voor dat er ongelukken gebeuren door onzorgvuldigheid en onvoorzichtigheid van anderen. Dan kun je nog zoveel maatregelen nemen. Een ongeluk is zo gebeurd."

Sick Building Syndrome

Luis Marin, de derde spreker, vulde dit aan. Hij zei: "Het ergste kan altijd gebeuren." Marin is deskundige op het gebied van het Sick Building Syndrome en sprak over het belang van aandacht voor de temperatuur en vochtigheid in gebouwen en andere zaken in gebouwen waardoor mensen ziek kunnen worden.

In 1863 werd voor het eerst geconstateerd dat er een relatie bestond tussen het verblijf in een gebouw, de State Capital Building in Ohio, en mensen die zich ziek voelden. Men zag het in eerste instantie als een mysterie, maar men kwam erachter dat er verstopte luchtkanalen in de kelders waren omdat die met puin en rioleringsresten gevuld waren. Dit bleek de oorzaak te zijn van de ziekte van degenen die in het gebouw werkten.

Vanaf de jaren zeventig in de vorige eeuw werd het verschijnsel serieus genomen en spreekt men van Sick Building Syndrome als 10 tot 20 procent van de mensen die in een gebouw zijn zeggen dat ze zich niet goed voelen. Symptomen van het Sick Building Syndrome zijn onder andere hoofdpijn. spierpijn, uitputting, hoesten, duizeligheid, zenuwachtigheid, droge jeukende huid, uitslag, rode ogen, neusirritatie, moeite met ademhalen en concentratieproblemen.

Het Sick Building Syndrome kan in ieder gebouw voorkomen en komt niet alleen in kantoren voor, maar ook in scholen, appartementencomplexen en zelfs in woonhuizen. "We brengen 90 procent van onze tijd in gebouwen door en daarom moeten we ervoor zorgen dat de ventilatie daar goed is, dat er geen chemische stoffen worden afgestoten en ook dat er geen bacteriën zijn of schimmels, mijt, sporen en andere giftige stoffen. Alles wat ik hier om me heen zie, de vloeren, de plafonds, de stoelen, tafels en wanden, die stoten kleine stofdeeltjes af die wij inademen en die komen in onze longen."

Volgens Louis Marin heeft het Sick Building Syndrome een grote impact op economische factoren. "Mensen zijn regelmatig ziek en afwezig en dat kan per jaar behoorlijk oplopen in gemiste werkuren van werknemers. Werkgevers moeten dus echt aandacht geven aan dit syndroom. Vooral aandacht voor ventilatie. Laat de filters van airco's regelmatig schoonmaken en maak het niet te koud in gebouwen."

De World Health Organization (WHO) zegt dat er aandacht aan moet worden gegeven als meerdere mensen klagen over bepaalde symptomen. Een rapport uit 1984 van de WHO suggereerde dat maximaal 30 procent van nieuwe en gerenoveerde gebouwen over de hele wereld overmatige klachten met betrekking tot de luchtkwaliteit binnenshuis genereren. Dit hoge percentage zou geassocieerd kunnen worden met de moderne massageproduceerde bouwmaterialen die gassen uitstoten die kunnen irriteren. Het Sick Building Syndrome moet echter niet verward worden met Building Related Illness (BRI). Deze term wordt gebruikt voor situaties waarin tekenen en symptomen van een ziekte gemakkelijk worden geïdentificeerd en direct aan een specifieke verontreiniging in een gebouw kunnen worden toegeschreven.

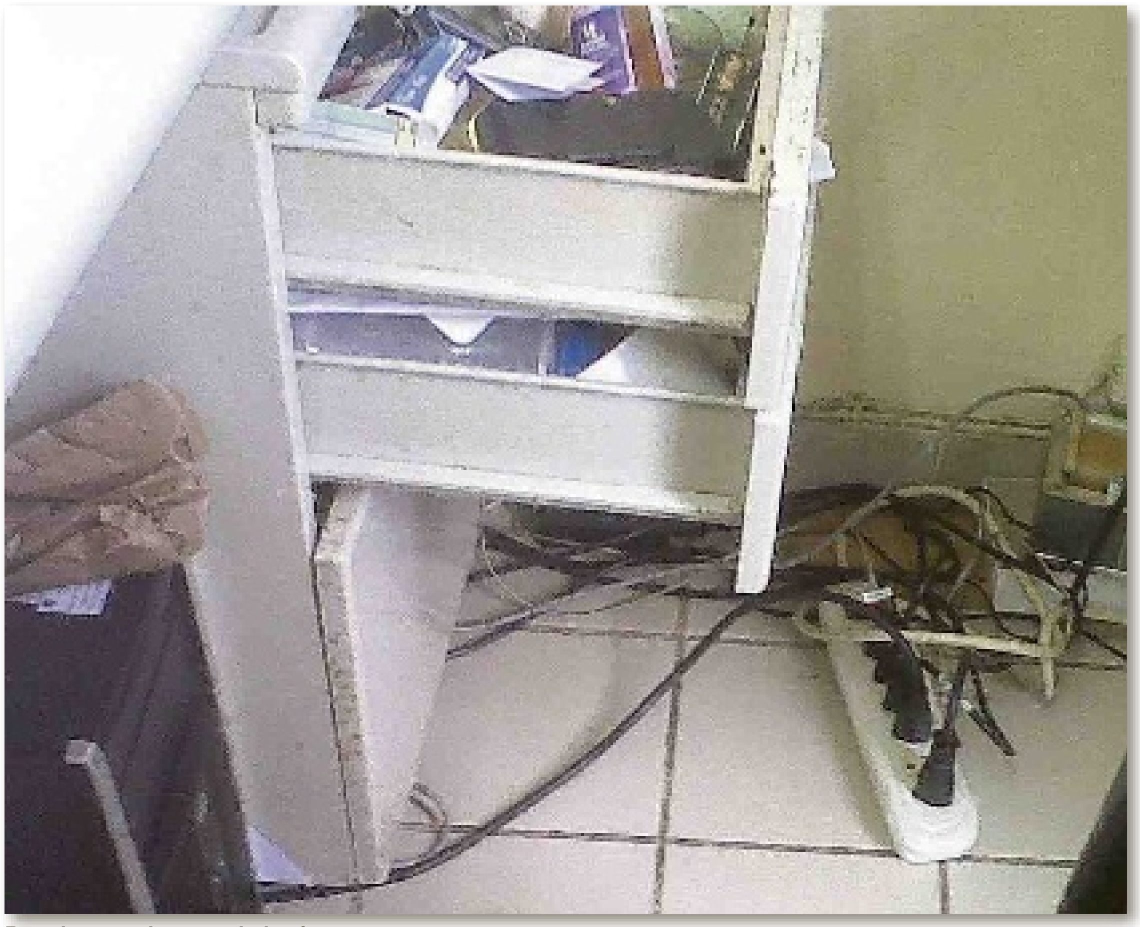

Brandgevaar door overbelasting.

Mijt

Marin weidde wat langer uit over 'mijt'. "Vooral in woonhuizen komt er veel mijt voor. Er bestaan 30.000 soorten in alle ecosystemen. In één matras komen 2 miljoen mijten voor. Ze leven bij 20 tot 30 graden Celsius en bij een vochtigheid van 70 tot 80 procent. Ook tapijten in kantoren zitten vol mijt. Maak je matras dus regelmatig schoon en ook de tapijten in huis of kantoor."

Volgens hem worden mensen vaker ziek van met milieuverontreiniging samenhangende aandoeningen in gebouwen dan erbuiten. "Bedrijven hebben vaak geen kennis op het gebied van het Sick Building Syndrome. Er zijn experts op dat gebied die geraadpleegd kunnen worden. Ook op Curaçao zijn die experts er." Hij adviseert echter om meer aan preventie te doen, zoals goed onderhoud van materialen en ventilatiesystemen en om vooral aandacht te geven aan hygiëne. "En ook in eigen huis kunnen mensen heel veel doen om hun leefruimtes schoon te houden van gifstoffen en mijt."

RSI

Ten slotte sprak ergo-therapeute Maaike Versteeg. Zij wees op de vele problemen die mensen kunnen krijgen door veel achter de computer te zitten. Volgens haar hebben twee op de drie mensen te maken met RSI. Ook kappers, mensen in de bouw en tandartsen hebben vaak met RSI te maken. Ze krijgen klachten in de nek, armen en rug. Symptomen zijn onder andere vermoeidheid van de spieren, stijfheid, tintelingen in handen en/of armen, onhandigheid, coördinatieverlies, gevoelloosheid in de handen en/of armen, kramp, krachtverlies en zelfs bewegingsbeperkingen.

"De gevolgen van RSI zijn dat je beperkt raakt in het functioneren. Er zijn vier fases. Pijn bij het werken, naar de dokter, continu pijn en uiteindelijk chronische pijnen. Opmerkelijk is dat RSI meer bij vrouwen dan bij mannen voorkomt."

RSI zorgt ervoor dat er veel mensen arbeidsongeschikt zijn voor korte en soms zelfs zeer lange tijd. Dit heeft natuurlijk zijn impact, bij de werkgever en werknemer. Versteeg raadt aan om, indien mensen lang in eenzelfde houding moeten zitten of staan, regelmatig van houding te wisselen en om taken te spreiden.

Er volgde nog een demonstratie van een goede, gezonde en daardoor veilige houding op een stoel aan een bureau, werkend op een toetsenbord en kijkend naar het beeldscherm.

Duidelijk werd dat een gezonde en veilige werkplek gecreeerd wordt door iedereen. Het is vooral een mindset, waarbij het startpunt kennis over veilig en gezond werken is. En die kennis is op Curaçao volop aanwezig.

Voor meer informatie: http://www.bpmcuracao.com

Het verband tussen Bruno Schulz,

Verbeelding is een onuitputtelijk onderwerp, literaire verbeelding niet minder. Ik zal aan de hand van het werk van de joods-Poolse schrijver Bruno Schulz (1892-1942) een tipje van de sluier oplichten. De absurde dood van Schulz is een legende. Hij werd neergeschoten uit vergelding door een nazi-officier in zijn geboorteplaats Drohobycz (destijds Pools Galicië, nu Oekraïne). Zijn vertellingen en tekeningen zijn fabelachtig, regelrecht ontleend aan het rijk der verbeelding. Hij wordt wel de Poolse Kafka genoemd en vergeleken met de Argentijn Borges.

Tekst: **Derk Cools**

Mijn ouders hadden vroeger in de keuken een zandloper aan de tegelmuur hangen. Ik kon er eindeloos naar kijken. De verbeelding bracht mijn hoofd op hol. Kijkend naar het stromende zand waande ik me al snel op het strand, zag ik krabbetjes en zeesterren, luisterde ik naar de golfslag, de zee, de onmetelijke zee. Ik vergat de tijd. Het water in de steelpan met eieren verkookte. Dat was niet de bedoeling. De zandloper werd later vervangen door een eierwekker, die rinkelend afliep wanneer de vierenhalve minuut voor een zacht gekookt eitje om was. De tijd, zo blijkt, rent en steigert, speelt spelletjes, verbrokkelt en vervliegt. Mijn tijd aan zee, de doorleefde tijd (la durée van de filosoof Bergson) was niet meetbaar. Alleen in schijn is de tijd lineair en continu, meetbaar in een zandloper of in een ander instrument.

De schrijver Bruno Schulz zegt het nog weer anders. Hij verhaalt over gebeurtenissen die niet passen binnen de Tijd en er gewoon te groot voor zijn. Het maatpak Tijd is te klein voor de verbeelding, die zich afspeelt binnen het menselijk bewustzijn en de werkelijkheid verdicht tot fictie. Schulz gaat aan de haal met de tijd en vertelt de meest fantastische verhalen, vergelijkbaar met die van Edgar Allen Poe, minstens even geheimzinnig. De verhalen van Schulz zijn pure fictie, ook al schemert de werkelijkheid er zichtbaar doorheen. De verbeelding onttrekt zijn vertellingen aan de puur lokale werkelijkheid, waardoor ze een algemeen menselijk karakter krijgen en tot de wereldliteratuur behoren. Ze zijn gebundeld in de Engelse vertaling als ‘The Street of Crocodiles’ en ‘Sanatorium under the Sign of the Hourglass’ (de zandloper die een uur ‘loopt’). Alleen al de titels brengen de verbeelding op gang, waarbij nog het mooie is dat in ‘The Street’ geen krokodil te zien is, wel trams, treinen en hoeren, de grauwe industriële stad. Ook het sanatorium is anders, want bevolkt met reeds overleden patiënten voor wie alleen de klok is teruggezet en zo in het sanatorium nog even doorleven, al moeten ze wel veel slapen. De patiënten worden er niet meer beter ondanks het uithangbord ‘Sanatorium’.

In de vertellingen gebeurt van alles en nog wat, maar de acties zijn beperkt – het is geen James Bond. De verbeelding schiet weliswaar sneller dan onze filmheld, maar het moet gezegd, wij veranderen tegenwoordig zelden meer in een insect of een hond. De verhalen van Schulz zijn dan ook geen ‘stories’ op weg naar de ontknoping, maar vertellingen geschreven vanuit de verbeelding en met inzet van alle zintuigen.

De wereld is voor Schulz een Boek, dat hij leest en een labyrint dat hij verkent. Schulz hypnotiseert de werkelijkheid en zijn taal zorgt binnen een mum van tijd voor de extase, de opvlucht van de fantasie. Hoe alledaags ook, niets, geen vaas, geen boom, geen winkel, geen baal stof, geen lente blijft ‘gewoon’. Lees maar: “This is the story of a certain spring that was more real, more dazzling and brighter than any other spring, a spring that took its text seriously: an inspired script written in the festive red of seal wax and of calendar print, the red of colored pencils and of enthusiasm, the amaranth (purper) of happy telegrams from far away...”

De fabelachtige verhalen van Schulz worden verteld door een jongere ik-persoon (vaak nog een kind) en bewoond door mensen met een kwetsbare identiteit zoals de (oude) vader, die vogels houdt op zolder en gekraak van kasten en meubels hoort, de gehandicapte Eddie op krukken, die ‘s nachts op handen en voeten naar het balkon kruipt, Dodo (de naam van de uitgestorven vogel die niet kon vliegen) en hoeren, veel hoeren die het straatbeeld versieren. Deze figuren lijden aan lichamelijke zwakte, aan dreigend verlies van persoonlijkheid. Ze houden zich min of meer krampachtig bij elkaar. Het is alsof ze door hun gestel extra gevoelig zijn voor afbrokkeling van hun identiteit (de Griekse fabeldichter Aesopus was volgens de overlevering gebocheld). Sommige van de verhalen zijn doordrenkt van menselijke angst voor het onbekende. Achteraf ziet men hierin graag een soort profetie van het naderende onheil zoals men dat ook bij de verhalen van Kafka meent te herkennen.

De ik-figuur kijkt met kinderogen naar de werkelijkheid, die binnen enkele zinnen uit zijn voegen breekt, zich vult met groteske beelden, ontsnappingsroutes opent, zich oplost in een regenboog van kleuren, op drift raakt in een onhoudbare storm, zich vermomt als ranonkelachtig seizoen en mensen verandert in insecten, in kleedpoppen van een kleermaker, in een gevaarlijke hondmens, die in een kamer van het sanatorium wordt opgesloten. Geen wonder dat ook animatiefilmmakers (the Brothers Quay), toneelschrijvers en poppenspelers (Byalistok) zich op zijn werk hebben gestort om er weer een eigen vorm aan te geven. De ‘naïeve’ blik van de ik-figuur verscherpt de aanblik van de werkelijkheid en opent de verborgen dynamiek. In de verhalen komt de werkelijkheid tot leven inclusief de dode materie, tafels en stoelen, schroeven en spijkers, vensters en dozen, lades en kastdeuren. Schulz onthult hun geheime krachten.

zandlopers en de literaire verbeelding

De nacht en de droom, maar ook een album, de verveling, een komeet en verkleurende luchten boven de stad doen hun werk. Alles beweegt en gaat een eigen leven leiden, trekt zich niets aan van ruimte en tijd, die nu gemanipuleerd worden door de opstand der dingen, door de uitgebroken gebeurtenis, die lak heeft aan de wetten van de zogenaamde dagelijkse werkelijkheid. Het is de verbeelding die zich ontvouwt in de taal en het onstuitbaar associatievermogen van woorden, die opengaan als 'waaiers van vuur en zij'. Men spreekt van poëtisch taalgebruik, maar dan wel met een intens aards karakter. Of anders gezegd, de magie van zijn taal blijft stevig geworteld in het hier en nu, herkenbaar, concreet, dichtbij en intiem, op zolder met de vogels, in de familie met de dominante dienstbode (Adela), in de straat met de kaneelkleurige winkeltjes en hun balen stof, in het doolhofachtige schoolgebouw.
"The most fundamental function of the spirit is inventing fables, creating tales", schrijft Schulz in een essay. In de denkwereld van Schulz mythiseert taal de werkelijkheid, die zich in het gewone bestaan alleen in flarden en fragmenten aan ons toont. De taal herstelt de mythe in de zin dat de flarden weer in een groter geheel worden opgenomen, waarvan de contouren al schrijvend zich beginnen af te tekenen, maar nooit definitief worden als gesloten omlijning. Telkens barsten de dingen uit hun jasje, uit de ogenschijnlijke begrenzing van hun vaste vorm, die tijdelijk is. In feite zijn de dingen voortdurend in beweging en aan verandering onderhevig. Het is de verbeelding die de beweeglijkheid van het ding ont-dekt (bloot legt) en zich richt op die veranderlijkheid. De werkelijkheid is niet alleen instabiel, steeds een momentopname, maar ook een vat van ongekende mogelijkheden. De verbeelding herkent de beweeglijkheid, die de tijdelijke vorm van de realiteit zal doorbreken en veranderen. Schulz tovert tevoorschijn wat er in de verbeelding der dingen verborgen ligt. Hij schrijft niet zozeer bloemrijk als wel suggestief; hij roept op wat reeds in de dingen aanwezig is. Zijn vertellingen ontspringen aan dit vermogen tot verbeelding, geschreven in een roes, bijna een delirium. Zijn taal doet soms even denken aan Lucebert in de dichtbundel 'van de afgrond en de luchtmens', waarin een onbegrensde stijgkracht en verbeelding de lezer van de grond tillen.
De taal wil niet de werkelijkheid verfraaien of betoveren, maar juist ontdoen van het knellende keurslijf dat we haar hebben aangetrokken. In zijn vertellingen bevrijdt Schulz de werkelijkheid uit het harnas en krijgt de lezer zijn kinderogen weer terug. De werkelijkheid is papierdun, vol vouwen, maar de verbeelding werkt haar op en de taal maakt dit zichtbaar. Niets lijkt wat het is, kun je filosofisch zeggen. Alles verandert voortdurend en ontsnapt aan zijn schijnbaar vaste vorm – zoals een tafelkleed of een servet, water en lucht, verrottende bladeren op de bosgrond, geluiden van de vloer. Vanuit het oogpunt van de verbeelding blijkt elk ding een gebeurtenis, elk voorwerp een uitsnede uit de tijd. De verbeelding schept op die manier ruimte voor omvorming en metamorfose. Schulz verruimt de waarneembare werkelijkheid tot een duizelingwekkend universum, in zijn buitenissigheid vergelijkbaar met de fabelachtige kunst van de Brabantse schilder Jeroen Bosch, waarin ook ongedachte, vreemdsoortige figuren, dieren en monsters op het doek verschijnen. Honkvast als ze waren, had geen van beide kunstenaars behoefte aan verre reizen, want hun verbeelding bracht altijd weer nieuw land in zicht. Het lag voor hun voeten – een kwestie van de tijd stilzetten, zien en verbeelden. De verbeelding gaat op vleugels en toont de rijkdom van de werkelijkheid.
Wie het bij het lezen van deze fascinerende vertellingen toch nog schort aan verbeelding, wordt geholpen door de tekeningen van Schulz, ook opgenomen in de Penguin Classics uitgave. Daarin zie je bijzondere gestalten, meestal gedrongen mannen met korte beentjes, een ietwat te groot hoofd en een hoge hoed, een beetje kobold-achtig, soms eenzaam wandelend door een straat dan weer vliegend door een slaapkamer, vrouwen en meisjes altijd groter dan de mannen, zelfbewust, elegant gekleed, heel slank en soms naakt. Het zijn intrigerende figuren, in een wat spookachtige omgeving, fijnzinnige illustraties van de vertellingen, die gek genoeg niet afdoen aan de verbeelding in de tekst. Vlak voor zijn dood maakte Schulz als gevangene gedwongen door een nazi-officier voor de kinderkamer van diens zoontje

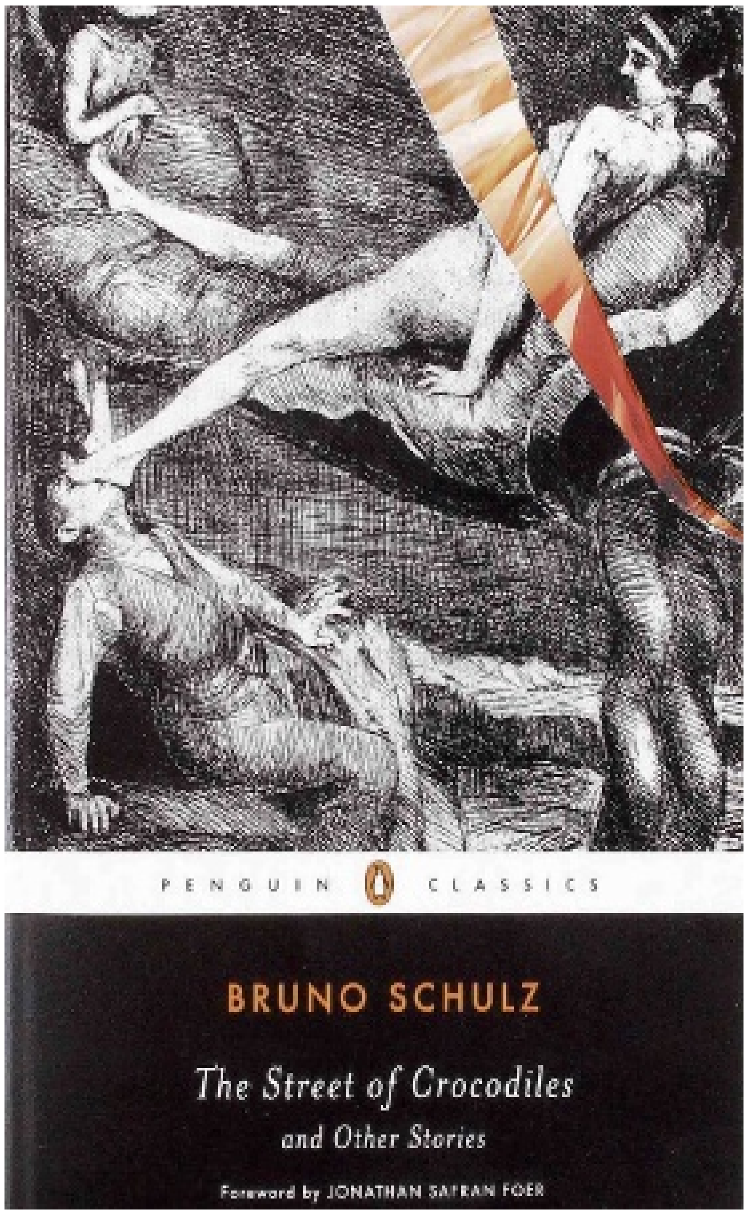

kleurige muurschilderingen, waarin de figuren herkenbaar trekken uit zijn de joodse omgeving vertonen – waarschijnlijk een laatste vorm van verzet. Toen deze fresco's in 2001 werden ontdekt, zijn ze deels aangekocht en verhuisd naar het Yas Vadshem museum in Israël, dat achteraf overeenstemming bereikte met de regering van Polen en de Oekraïne over langdurige bruikleen.

Bruno Schulz, The Street of Crocodiles and other Stories, Penguin Classics, 2008, vertaald door Celina Wienieuwska.

Letra

Vahni Caplideo

In de Ñapa werd al diverse keren aandacht gevraagd voor de uitzonderlijke poëzie van Vahni Caplideo uit Trinidad. Inmiddels heeft ze diverse poëziebundels op haar naam staan. Sommige met positieve recensies bekroond, andere moeilijk begrepen.
Ze is een uiterst eigenzinnige dichteres, met een unieke stijl waaraan de lezer zal moeten wennen. Maar wie de moeite neemt zich in haar wereld in te lezen, zal de wereld met andere ogen leren zien. Dit jaar werd haar bundel 'Measures of Expatriation' (Carcanet Press) gepubliceerd. Welke zijn deze 'measures'? Antwoord: 'expatriate, exile, migrant, refugee'. Deze vier passeren dus de revue, door ze met de meest verrassende associaties te bekogelen. De associaties zijn velerlei: eeuwenoude mythen over rondtrekkende individuen of stammen, gedreven door verschrikkingen of plotseling opduikende nieuwsgierigheid, trekvogels die in groepen de halve aardbol overvliegen, schildpadden die een hele oceaan doorzwemmen terug naar hun plaats van geboorte, moderne vluchtelingen die het niet langer uithouden in Syrië, Somalië of Venezuela en over wat hun dan te wachten staat elders, waar hun komst niet op prijs wordt gesteld.
Typerend voor haar stijl en haar manier van denken is het gedicht 'Falcon': "Come here, here, here: / if it's a tree you'd sulk in, I am pine; / if earth, I'm risen terracotta; / if it's all to air you'd turn, turn to me. / You are flying inside me." Breng het in verband met ons sedentaire of nomadische bestaan. Maakt het existentieel enig verschil?
Waar we ook gaan, ons bestaan is hier op deze aarde, met deze mensen die allen tot die ene mensheid behoren. Wie trekt ontdekt. En komt ten slotte tot de conclusie: 'we're totalled'. De laatste zin in deze bundel, dubbelzinnig: onscheidbaar, opgenomen in het grote geheel, maar ook vernietigd in de zin van 'opgegaan'.
Onder meer publiceerde zij 'Dark and Unaccustomed Words' (2012) en 'Utter' (2013) Zojuist werd haar nieuwe bundel bekroond met de Engelse Forward Prize (die het schrijven en lezen van poëzie tracht te stimuleren).
De Forward Prize voor het beste poëziedebuut ging eveneens naar een Caribische dichter, Tiphanie Yanique, van de Virgin Islands. Zij publiceerde 'Wife' (Peepal Tree Press), waarvoor ze in mei van dit jaar de Bocas Poëzieprijs ontving. Deze bundel werd reeds uitvoerig in de Ñapa besproken.

Sleutelen aan gevechtsvliegtuigen

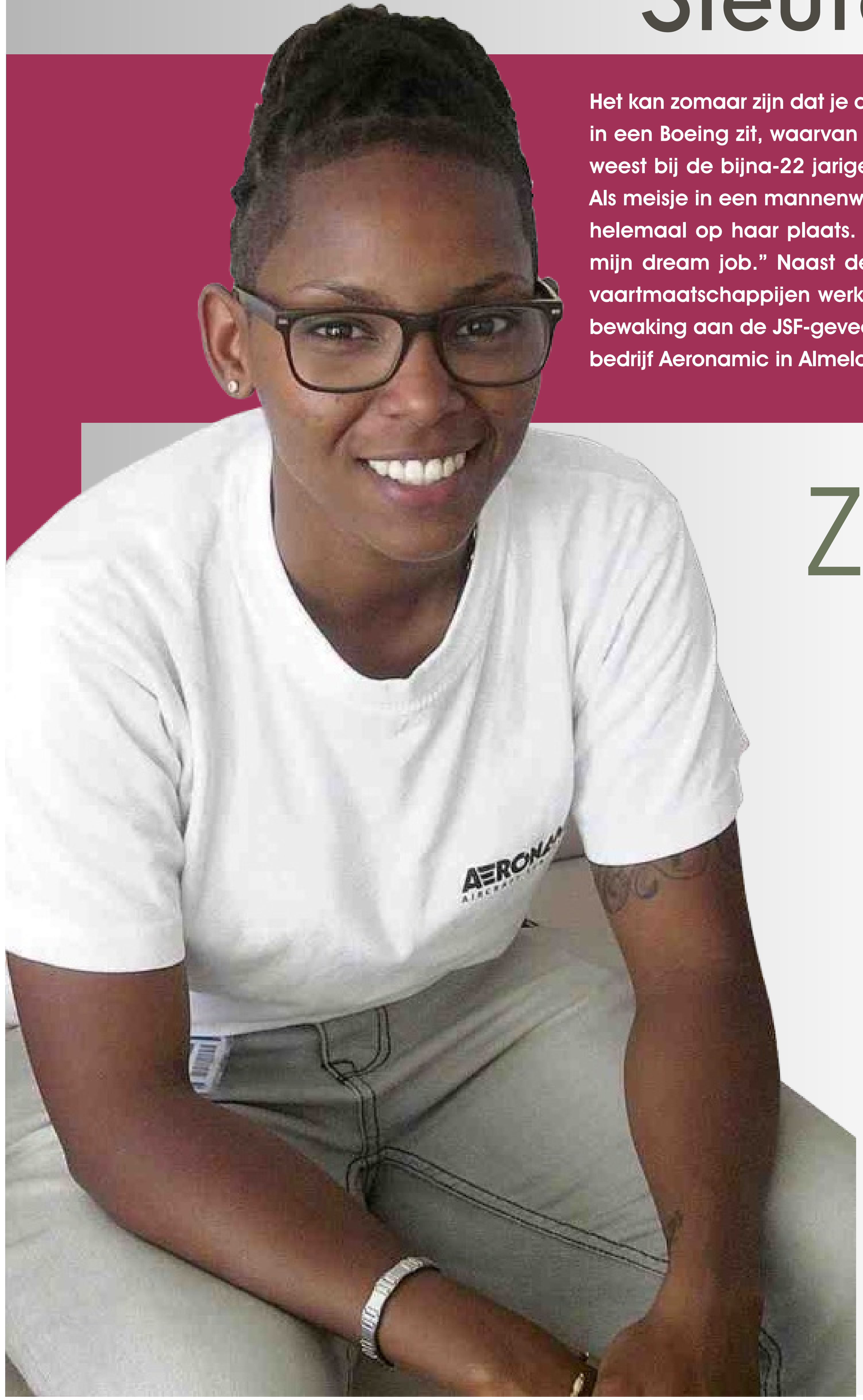

Het kan zomaar zijn dat je op weg van of naar de eilanden in een Boeing zit, waarvan de starter onder handen is geweest bij de bijna-22 jarige Curaçaose Chery Bernadina. Als meisje in een mannenwereld is ze als vliegtuigmonteur helemaal op haar plaats. "Dit is wat ik altijd wilde, dit is mijn dream job." Naast de service voor de burgerluchtvaartmaatschappijen werkt ze momenteel onder strenge bewaking aan de JSF-gevechtsvliegtuigen bij het hightech bedrijf Aeronamic in Almelo.

De F-35 Lightning II oftewel de Joint Strike Fighter (JSF) tijdens de Luchtmachtdagen in juni op de luchtmachtbasis Leeuwarden.

Tekst en foto: **Mineke de Vries**
Foto: **Shutterstock**

Ze komt na het werk om half zeven binnen in haar gloednieuwe studentenstudio in Zwolle. Haar bedrijfsshirt heeft ze nog aan en de badge hangt aan haar broek. Om zeven uur 's morgens is ze begonnen. Chery Bernadina is net een paar maanden klaar met haar opleiding en kon direct aan de slag bij het bedrijf waar ze vanaf vorig jaar stage liep: Aeronamic Aircraft Subsystems. Ze werkt er – minimaal – veertig uur per week. "Elke dag is er wat anders en sta ik voor een nieuwe uitdaging. Ik ga elke dag blij naar mijn werk."

Ze zette alles aan de kant voor haar opleiding Vliegtuigonderhoud, mbo 3. Ze slaagde dan ook zonder één herexamen te hoeven doen. "Het was pittig, ze leggen de lat hoog, je kunt elk moment uitvallen. Een herkansing is niet vanzelfsprekend, je wordt eerst beoordeeld op je werkhouding, je gedrag in de klas, je motivatie. Bovendien mag je nooit aan je praktijk beginnen als je de theorie nog niet hebt gehaald."

Vakken als Aerodynamica, Luchtwetgeving, Systemen en modellen, Wiskunde, Natuurkunde, maar ook vakken als Zuigermotoren en Gasturbines stonden op het rooster. "Vooral Aerodynamica en Gasturbines waren mijn favoriete vakken." Ook Engels is erg belangrijk, omdat vrijwel alles in het Engels is. "Naast de theorievakken was er minimaal één hele dag per week praktijk, waarvan je vervolgens verslagen thuis moest maken."

Voor het sleutelen hadden de studenten twee vliegtuigjes tot hun beschikking, een F16 en een NF5B. "Naast de normale schroevendraaiers, steeksleutels en inbussleutels heb je voor vliegtuigmontage veel specifiek gereedschap nodig. Dat was op school aanwezig en kon je halen bij de magazijnmeester. Je moest dan wel precies met een schuifmaat meten welke je nodig had, want hij pakt precies dat ene stuk gereedschap. Je leert zo wel erg goed wat je op welke manier moet toepassen."

Bernadina wist al jong waar haar hart lag. Als ze met haar moeder meeging voor de servicebeurt van de auto, had ze extra kleding bij zich. "Ik mocht van de monteur onder de auto liggen en meehelpen. Ik kreeg gereedschap en vroeg bij alles wat het was en wat je ermee kon. Ik leerde dus ook alle namen van gereedschappen en onderdelen, alleen, in het Papiaments. Het was nog een hele klus om ze op de opleiding in het Nederlands te leren."

Ze wilde vanaf die tijd automonteur worden, wat veranderde in piloot en nog later – automonteur leek te simpel – wilde ze de richting van dieselmotoren en vrachtwagens op, tot ze bedacht dat vliegtuigen ook onderhouden moesten worden. Dat was in de vierde klas van de basisschool en dit idee hield stand tot op de dag van vandaag. "Overigens kreeg ik de mentaliteit van aanpakken ook van mijn moeder mee. Als alleenstaande vrouw deed ze alles zelf. We pakten de trap, klommen overal erbij en fiksten het."

Geen afleiding

Chery Bernadina, geboren en opgegroeid in Schelpwijk, verhuisde met haar moeder op haar zestiende naar Kanga. Van moeders kant is ze de enige dochter, van vaders kant heeft ze nog vier zusjes. Na de Berg Carmelbasisschool bezocht ze het vmbo op het Maria College en St. Jozefcollege. "Helaas zakte ik op wiskunde, maar zag dat later als kans. Ik had zo speling om me goed te oriënteren op een schoolkeuze en ging op onderzoek uit. Ik liet informatieboekjes naar Curaçao opsturen en verdiepte me daarin. Van het Deltion College in Zwolle wist ik meteen: dit wordt hem. Ik wilde naar een rustige stad, waar ik niet te veel afleiding had. Ik wilde me 100 procent kunnen richten op mijn opleiding en me niet laten afleiden door sport en toneel."

Als kind namelijk was ze altijd druk met clubjes. "Ik was de hele week aan het trainen en optreden. Ik speelde in twee brassbands, CPB en Percussion Curves Divas, een vrouwenbrassband." Ook was ze zangeres bij Grupo Ritmiko Sablika, een culturele muziekgroep die typisch Curaçaose muziek speelt (Sablika, een slavin die kon schrijven en lezen was een vechter en daarmee motivator voor andere vrouwen), deed toneel bij La Tentashon en speelde een poosje softbal bij Pichingolo in Buena Vista. "Ik wilde me nu alleen focussen op de studie, wilde daar alles voor opgeven."

En ze vindt het prima zo. "Ik vind het hoe dan ook niet fijn om met veel mensen te zijn, ik praat ook niet veel. Zwolle is de ideale plek, niet te saai en vooral niet te druk."

In 2013 vertrok ze. Gelukkig was er familie in Nederland: "Mijn vader woont in Nederland en een oom en tante wonen vlakbij. Maar na anderhalf jaar kwam ook mijn moeder definitief naar Nederland. Het was moeilijk voor haar toen ik vertrok. Ik was de bezigheid van mijn moeder, ze reed me de hele dag heen en weer, was altijd bezig met mij. Mijn moeder en ik zijn echt een team, als je de één ziet, zie je de ander ook."

Vanaf het begin ging het haar goed. "Ik heb geen heimwee gehad. Behalve in de carnavalsperiode, dan verlang ik zó naar Curaçao. Carnaval was altijd mijn ding, ik was er lang van tevoren mee bezig en als ik dan hier die beelden op tv zie, wil ik erbij zijn. Ja, dan is het verlangen groot. Gelukkig had ik vaak toetsweken in die periode, dan moest ik me wel afsluiten van de tv."

Mannenwereld

Op de opleiding Vliegtuigonderhoud in Zwolle, waar zich zo'n dertig nieuwe studenten per jaar inschrijven was Bernadina het enige meisje in de civiele richting, de burgerluchtvaart – naast nog één meisje bij de VeVa (Defensie luchtmachtopleiding) – maar tevens het eerste Curaçaose meisje. Maar als meisje tussen al die jongens, is ze één van hen. "Ik heb geen probleem met wie dan ook. Ze helpen me als ik iets moet weten, ik doe in alles met ze mee. Ik vind het juist prachtig, ik houd niet van dat gezeur over niks van meisjes, ik raak daar geïrriteerd van. Ik kan goed overweg met de jongens, het is gemakkelijk praten, ze zijn lekker direct en als je iets uitpraat, is het daarna klaar. Vroeger op school ging ik altijd al met jongens om. Het beïnvloedt me wel, dat hoor ik ook terug van mensen. Ik ben denk ik wat grover geworden, in mijn doen en laten, maar ook in mijn taal. Ik heb daar zelf geen probleem mee. Als dat raar is voor mensen, boeiend, niet voor mij."

Vriendinnen heeft ze niet. Met een paar jongens gaat ze wel eens op vrijdagmiddag mee wat drinken, maar aan vriendschappen heeft ze weinig behoefte. "Klasgenoten zijn klasgenoten, collega's zijn collega's, dat zijn dus geen vrienden. Ik vind het heerlijk om alleen te zijn, ik heb een tv en vermaak me met cartoons kijken, dat is mijn hobby." Daarnaast is Bernadina sinds twee jaar zangeres in de tambú-groep Dari Kami uit Leeuwarden.

F16 montage

Voor haar stage ging ze werken voor het Nederlandse luchtvaarttechnologiebedrijf Aeronamic in Almelo, waar ze nu een contract aangeboden heeft gekregen. "Ik moest voor mijn stage al helemaal gescreend worden. Dat duurde vier maanden want ook op Curaçao moest alles gecheckt worden bij politie en justitie."

Het Nederlandse bedrijf maakt vliegtuigsystemen, die wereldwijd door andere fabrikanten en vliegtuigbouwers worden verwerkt in vliegtuigen voor de burgerluchtvaart maar ook in de nieuwste generatie straaljagers. In 2014 haalde het bedrijf de opdracht binnen om speciale hightech-systemen te maken voor de JSF-straaljager (F-35). De komende decennia zal voor duizenden JSF's een systeem worden ontwikkeld dat de motor start, elektriciteit genereert en de koeling van de cockpit en elektronica aan boord regelt. Aeronamic is de enige partij in Europa die de vereiste vaardigheden bezit. Bij het bedrijf werken vijftig technici aan de klus, waaronder Bernadina.

"Omdat het gevechtsvliegtuigen zijn mag ik er inhoudelijk niet over praten, ik heb een geheimhoudingsplicht." Alles is streng beveiligd: je moet 's morgens langs de bewaking, je ID laten zien, door de poortjes en je moet je spullen afgeven: geen telefoon, laptop, tablet of wat dan ook mag mee naar binnen, om te voorkomen dat foto's of andere informatie naar buiten komt. Het is tevens beveiligd terrein en je mag je ook niet alleen op het terrein begeven, er moet altijd iemand mee. "Ja, en ik moet het dus de hele dag zonder telefoon doen", zegt ze lachend.

Kleppen en compressoren

Wat ze wel kwijt mag, is dat ze werkt in een klein vast team, waarin wordt gemonteerd, gesoldeerd en testen worden uitgevoerd. Bernadina is de eerste vrouw die meewerkt aan de montage. "Binnen het JSF-team houd ik mij bezig met de montage van de Forward Module. Iedereen werkt alleen aan zijn onderdeel, zo ben ik bezig met de montage van kleppen. Maar dat doen er natuurlijk meer, dus als het druk is helpen we elkaar zodat er we meer kleppen kunnen bouwen."

Bernadina leerde tijdens haar stage het monteren van kleppen, naast bijvoorbeeld het monteren van compressoren en starters. Toen maakte ze de zogeheten BR700-kleppen, subsystemen voor Rolls Royce-startmotoren. Dit soort kleppen bevinden zich in vliegtuigen als de Gulfstream G500 en G550 en de Bombardier Global 5000- en 6000-series. "Je krijgt er gespecificeerde tekeningen en foto's bij zodat je precies weet hoe het in elkaar zit. Het is precisiewerk, je moet echt heel goed lezen en kijken."

Naast het werk aan de gevechtsvliegtuigen, krijgen ze in Almelo ook systemen, bijvoorbeeld compressoren van de burgerluchtvaart voor onderhoud, omdat die na een bepaald aantal vlieguren gecheckt moeten worden. "Hier wordt dat onderhoud gedaan en we doen ook een test. We sturen het terug naar de klant, waarna de monteurs het ter plaatse aan het vliegtuig monteren en dan volgt daar nog een proefdraai."

Net als tijdens haar opleiding bevindt ze zich ook hier in een mannenwereld. "Soms maken ze er wel eens gebruik van, dat ik kleinere handen heb, zoals pas toen de printer was vastgelopen, maar in het werk nog niet. Verder ben ik gewoon één van hen."

Chery Bernadina heeft één doel en dat is haar werk. En het is een verantwoordelijke job. "Bij elke stap moet je je handtekening zetten, zodat altijd achterhaald kan worden waar iets mis is gegaan. Gelukkig heb ik nog nooit een fout gemaakt", zegt ze terwijl ze dat meteen met haar – inderdaad kleine – hand op haar houten tafeltje afklopt.

No nonsense

Bernadina is vastbesloten de mbo 4-opleiding te gaan doen in de avonduren. Bij de vraag of ze doorgaat naar het hbo schudt ze stellig nee. "Dat is niks voor mij, dan ga je werk doen achter een computer. Dan kijk je naar cijfertjes, zit je in de papieren, heb je contact met klanten. Je moet mij niet de hele dag achter een laptop zetten, dan word ik erg geïrriteerd, ik wil bezig zijn met mijn handen. Ik wil op de vloer blijven, dat is mijn soort werk. Wel wil ik me verder verdiepen in de techniek. Met niveau 4 kun je eerste monteur worden en er troubleshooting en storing en inspectie bij doen. Dat lijkt me erg leuk."

Bernadina is duidelijk op haar plek in Almelo en Zwolle. Een wat stille, no nonsense harde werker. Voorlopig gaat ze niet terug naar Curaçao. "Ik ga eerst eens kijken hoever ik hier kan komen."

Successfully houdt unieke Microsoft-events

In samenwerking met Microsoft organiseert IT-bedrijf Successfully een uniek 'Microsoft-event'. Op 4 november op Aruba, 8 november op Curaçao en 9 november op Bonaire. Bezoekers kunnen op deze dagen kennismaken met de ongekende nieuwe mogelijkheden die de technologie op IT-gebied ons biedt. Nog nooit eerder is er in de Caribbean door Microsoft Nederland een soortgelijk evenement georganiseerd.

Er zullen presentaties en demonstraties worden gegeven over de Microsoft-visie en cloudoplossingen, zoals Microsoft Office 365. Daarnaast worden de nieuwste inzichten op het gebied van technologie en businessondersteuning onder de aandacht gebracht.

Successfully heeft kantoren in Nederland, op Aruba en Curaçao. Directeur Martijn de Koning is er met recht trots op dat hij als partner van Microsoft deze evenementen mag organiseren. "Microsoft stond helemaal achter het organiseren van deze evenementen en Tony Krijnen van Microsoft, specialist in het geven van presentaties en demonstraties, zal tot in detail ingaan op de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van IT. Iedereen die een onderneming heeft en interesse heeft voor de ontwikkelingen in de IT, nu en in de toekomst, moet dit meemaken!"
Successfully heeft sinds vier jaar een kantoor op Aruba en sinds een jaar ook op Curaçao. De Koning: "We ervaren nog veel onwetendheid op het gebied van de mogelijkheden en de toegevoegde waarde van de Cloud. Er is behoefte aan kennis. Mensen zijn vaak niet bekend met de technologie die bijvoorbeeld in Nederland heel gebruikelijk is. Men wijt dat aan de netwerken, maar het gaat om onwetendheid als het aankomt op efficiency, kwaliteitsborging en technologie. Het heeft niets te maken met geld, onwil of de concurrentie. De bedrijven zijn gewoon minder op de hoogte van de ontwikkelingen en doen minder moeite om kennis en expertise hierover te vergaren."
Volgens de directeur wordt het delen van kennis en expertise als prettig ervaren. Onlangs organiseerde Successfully op Aruba en Curaçao kleinschalige bijeenkomsten waar van gedachten werd gewisseld met mensen uit diverse sectoren binnen het bedrijfsleven. "In Nederland kun je iedere dag een evenement bezoeken waar informatie en inzichten worden gedeeld. De opkomst is enorm. Wij vroegen ons daarom af op welke manier wij de ontwikkelingen die plaatsvinden hier op de juiste wijze bij bedrijven onder de aandacht kunnen brengen." Het antwoord is deze samenwerking tussen Successfully en Microsoft.

Microsoft-specialist Tony Krijnen werkt al sinds 1995 bij Microsoft. Zijn belangstelling voor computers begon op de homecomputer die zijn vader voor hem kocht. Hierop begon hij te programmeren. Daarna ging hij aan de slag met pc's. Bij Microsoft begon hij bij de helpdesk en groeide vanuit daar door in de organisatie. Momenteel geeft hij over de hele wereld presentaties over technologie en ontwikkelingen.
Krijnen: "Als je bij Microsoft zit, zit je niet dicht bij het vuur, maar er middenin. Ieder halfjaar praten we bij over ontwikkelingen, producten en de mogelijkheden die ze bieden. Door partners als Successfully verspreiden de kennis en nieuwste ontwikkelingen zich als een lopend vuurtje."
De evenementen zijn gericht op strategie en de toekomst en staan volledig in het teken van technologie en vooruitstrevende innovatie. De Koning: "Ieder bedrijf werkt met Microsoft, ook bedrijven die met Mac/Apple-computers werken. Van onze business is 98 procent gebaseerd op Microsoft. Wij onderscheiden ons vanuit Successfully en voor Microsoft is het van toegevoegde waarde om daar op in te spelen. Als je kijkt naar de ontwikkelingen, dan willen mensen weten hoe het verder gaat."
Het verhaal van Krijnen gaat echter verder dan Microsoft alleen. Er wordt ook gekeken naar algemene ontwikkelingen en trends. "We kijken bijvoorbeeld naar millennials, mensen die tussen 1980 en 2000 zijn geboren. Zij zijn opgegroeid met elektronica en zijn gewend aan snelle veranderingen. We willen aan de bedrijven uitleggen dat ze zich moeten voorbereiden om te gaan werken met deze werknemers en ook op welke manier ze dat dan moeten doen. We zetten een aantal statements neer, gedachten die je als organisatie vandaag de dag zou moeten overwegen. Het maakt tegenwoordig niet meer uit waar je bent. Thuis, op kantoor of op je vakantieadres. Alles speelt op dit moment overal. Toepassingen van de Cloud zijn namelijk overal eenvoudig in te zetten."
Volgens de Microsoft-specialist lopen bedrijven die technologisch niet meekomen altijd achter op de concurrentie. Hij bespreekt tijdens de evenementen de nieuwste trends en ontwikkelingen op het gebied van bedrijfsvoering. "Ik vraag bedrijven ook altijd wat ze anders zouden doen als ze vandaag hun bedrijf helemaal opnieuw zouden mogen opzetten. Welke technologie zou je dan kiezen? Heb je wel een pand nodig? Heb je wel een kantoor nodig? Dit is belangrijk om daar over na te denken. Als morgen een aantal studenten een bedrijf starten, beginnen ze al met een voorsprong. Je kunt marktleider zijn en dan komt er plotseling iemand die zegt: 'Ik kan het sneller en goedkoper'. Dan is er een concurrent uit onverwachte hoek die overal een impact op heeft. Dat kan het einde van je bedrijf betekenen."
Krijnen geeft als voorbeeld de opkomst van Airbnb en taxibedrijf Uber die via het internet met een ander concept op de markt kwamen en de hotel- en taxiwereld op zijn kop hebben gezet. "Daarom moet je als bedrijf goed voorbereid zijn en meegaan met de ontwikkelingen. Deze evenementen zijn daarvoor de unieke gelegenheid."

Dit evenement vindt plaats op Aruba op 4 november, op Curaçao op 8 november en op Bonaire op 9 november. Ondanks dat iedereen welkom is, is het evenement vooral interessant voor IT-managers, ondernemers en vertegenwoordigers van bedrijven die willen kennismaken met de ongekende nieuwe mogelijkheden die de technologie ons biedt. Meld u op tijd aan, want vol is vol. Het evenement is gratis en de voertaal is Engels.

Aanmelden kan via de website: www.eventmicrosoft.com

Alles weten over de nieuwste IT mogelijkheden en de voordelen daarvan voor organisaties en gebruikers? Meld u nu aan op **www.eventmicrosoft.com**

Food for thought.

Rauwkost wordt spannend met rucola

Rauwkost dient dagelijkse kost te zijn voor iedereen. Hetzij bij de warme maaltijd of de avondmaaltijd of voor tussendoor. Rucola, ook wel arugula of raketsla genoemd, is een slasoort die een hoge voedingswaarde heeft en een aparte smaak. Vaker rucola gebruiken zal zorgen voor beschermende stoffen en uw rauwkost krijgt een spannende smaak.

Tekst: **Miriam de Windt**

Rucola heeft een nootachtige nasmaak. Het behoort tot de kruisbloemfamilie, evenals koolsoorten, radijs en koolrabi. Deze groenten hebben alle een hoge voedingswaarde en bevatten veel beschermende stoffen.

Om te beginnen, vitamine K. Alom bekend om zijn functie voor bloedstolling. Nu, na onderzoek is het ook bekend geworden dat vitamine K een rol speelt bij botmineralisatie en bij het afremmen van kalkafzetting in de vaten. Met andere woorden: preventie van osteoporose en aderverkalking. Er werd ook ontdekt dat er drie soorten vitamine K zijn: K1, K2 en K3. Vitamine K1 vindt u voornamelijk in bladgroenten, broccoli, spruitjes, bloemkool, algen en plantaardige oliën. Vitamine K2 in onder meer kaas, eieren, vlees, gevogelte. Vitamine K3 wordt beschouwd als een provitamine. Deze drie soorten kunnen door darmbacteriën worden gemaakt. Echter niet in voldoende mate, u dient uit de voeding ook vitamine K te halen. Uit de voeding wordt volgens literatuur 90 procent vitamine K1 gehaald. Vitamine K1 en K2 zorgen voor bloedstolling. Vitamine K2 zorgt daarnaast ook voor botmineralisatie en tegen aderverkalking. Mede vanwege dit laatste zijn er onderzoeken gaande of vitamine K2 ook helpt bij het voorkomen van Alzheimer en de behandeling van Parkinson's. Behalve vitamine K, is rucola ook rijk aan vitamine A, B11 en C en de mineralen kalk, ijzer, koper en mangaan. Alle met hoge percentages van uw ADH (aanbevolen dagelijkse hoeveelheden). Vitamine A en C zijn krachtige anti-oxydanten en samen met andere fytonutriënten, kan rucola een grote beschermende functie hebben tegen kankervormende effecten van vrije radicalen en andere schadelijke stoffen. Het is zeker een aanrader om het vaker te gebruiken in uw rauwkost.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
C 520-6932

Olijfolie

U hoort waarschijnlijk zoveel over olijfolie. De ene keer is het wel goed en dan is het weer niet goed om mee te koken. En op de koop toe... zoveel verschillende soorten. Het is goed om de feiten weer op een rij te zetten. Om te bakken en braden dient u te kiezen voor een oliesoort die bij hoge temperaturen stabiel blijft. Hoge temperaturen laten meervoudig onverzadigde vetzuren (mov's) ontleden en kunnen vrije radicalen vormen. Om dit te vermijden zijn oliën en vetten met verzadigde vetzuren (vv) de beste keuze. Vandaar dat kokosolie en roomboter tegenwoordig zo geprezen worden. Oliën met veel mov's die afgeraden zijn om mee te koken zijn onder andere maïs-, soja-, saffloer- en zonnebloemolie. Enkelvoudig onverzadigde vetzuren (eov's) kunnen redelijk goed tegen hoge temperaturen, mits niet te lang verhit of temperaturen niet boven de 150 graden. Deze dienen uw tweede keus te zijn voor bakken en braden.
De vetzuursamenstelling van olijfolie is: 14 procent vv, 75 procent eov en 11 procent mov. Met olijfolie kunt u fruiten (zacht bakken op lage temperatuur), snel bakken, stoven ('stove-top' of in de oven tot 150 graden), smoren of wokken. Braden, grillen, roosteren of frituren met olijfolie wordt afgeraden. Deze bereidingstechnieken zijn niet van korte duur of vergen een veel hogere temperatuur dan 150 graden. Olijfolie dient u in een kast te bewaren en enigszins koel (25 graden). Zonlicht verslechtert de kwaliteit.

Soorten olijfolie

Extra vierge/virgin: Dit is olijfolie van de eerste persing, zonder hoge temperaturen en chemische solvents. Het heeft een sterke smaak, is donker van kleur en is het duurst. Extra vierge olijfolie is gevoelig voor verhitting en kan het beste koud worden gebruikt.
Vierge/virgin: Dit is olijfolie van de tweede (of meerdere) persing, zonder hoge temperaturen en chemicaliën.
Pure: Hierbij kan de temperatuur hoger zijn, maar nog steeds zonder chemicaliën. Het kan zijn dat pure olijfolie gemengd is met geraffineerde olijfolie, maar nooit met andere oliën.

Groene linzen

Zoals bekend zijn er linzen in verschillende kleuren: bruin, groen, gele, rode en zelfs ook roze. Bruine of grauwe linzen zijn de meest bekende en meest gebruikte. Groene linzen zijn minder bekend. Dupuis linzen worden oorspronkelijk in Frankrijk verbouwd. Groene linzen zijn kleiner dan de bruine, maar hebben dezelfde kooktijd.
Deze salade kan geserveerd worden als een volledige maaltijd, mits u er brood, een tortilla of volkoren crackers erbij geeft. Een graanproduct erbij voor het aanvullen van de essentiële aminozuren.
U kunt het aantal calorieën en de vetten minderen door de vinaigrette met minder olie te maken. Immers, de ui en tomaten worden al gefruit in olie. En om het zout te minderen, kunt u de linzen in alleen water koken.

Deze maaltijdsalade is voor bijna alle voedingsregimes geschikt, mits u minder olie en zout gebruikt. Ongewijzigd is het niet aan te raden voor vetbeperkte- en natriumbeperkte diëten. Bonen zijn altijd zwaar verteerbaar. Voor degenen die niet tegen bonen kunnen en een lichtverteerbare voeding dienen te eten, zal deze salade helaas te zwaar vallen.

Eet smakelijk en gezond!

Voedingswaarde
voedingsstoffen in ruime hoeveelheid voor 1 portie

Voedingsstoffen	***Hoeveelheid***	***% DAH***	***Bron uit het recept***
Gewenst			
Calorieën/kJoules	504/ 2117	25%	Olie, linzen, bakbananen
Vitamine A	479mcg	60%	rucola, bakbananen, tomaten
Vitamine B1	0,23mg	23%	Linzen, bakbananen
Vitamine C	26mg	37%	Bakbananen, rucola, tomaten
IJzer	4,6mg	31%	Linzen, bakbananen
Voedingsvezels	11g	37%	linzen
Ongewenst			
Vetten	26g	39%	Olie
Natrium (zout)	678mg	34%	bouillon

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May.

Rucola-salade met linzen en bakbanaan

Ingrediënten:
1½ cup groene Dupuis-linzen, gesorteerd en gewassen
3 cups kippenbouillon of vegetarische bouillon
2 eetlepels extra virgin olijfolie
¼ cup rode ui, klein gesneden
3 rijpe plum tomaten, vellen en pitjes verwijderd, klein gesneden
3-4 eetlepels gewone olijfolie
2 rijpe bakbananen, geschild en in plakken gesneden
4 bossen rucola, goed gewassen, harde stelen verwijderd

Vinaigrette:
½ cup extra virgin olijfolie
3 eetlepels witte-wijnazijn
1 eetlepel balsemiek azijn
Wat geraspte rode ui en 2 heel fijngehakte tenen knoflook
Zout en vers gemalen zwarte peper naar smaak
Mengen.

Bereidingswijze:
De linzen in de bouillon koken tot ze net gaar zijn, 35 minuten.
De extra virgin olijfolie in een koekenpan verwarmen en de ui en de tomaten er in 5 minuten in gaar koken. Apart houden.
In een andere koekenpan de bakbananen in de olijfolie bruin bakken.
Op keukenpapier laten uitlekken.
In een glazen schaal de linzen, de rucola, de bakbananen en het tomaten-uienmengsel mengen en ¼ cup van de vinaigrette erover schenken en omscheppen.
Afmaken met zout en peper en eventueel meer vinaigrette.
Voor 6 personen.

Eet smakelijk,
May

Internationale conferentie over

'Voor einde jaar 10.000

Professor Herbert 'Bob' Pinedo organiseert op 24 en 25 oktober het congres Preventive Medicine. Tijdens het congres zal onder anderen Nobelprijswinnaar professor Harald zur Hausen (80) spreken over preventie van baarmoederhalskanker en humaan papillomavirus (HPV)-vaccinatie.

Tekst: **Nelly Rosa** Foto's: **Ken Wong en Edsel Sambo**

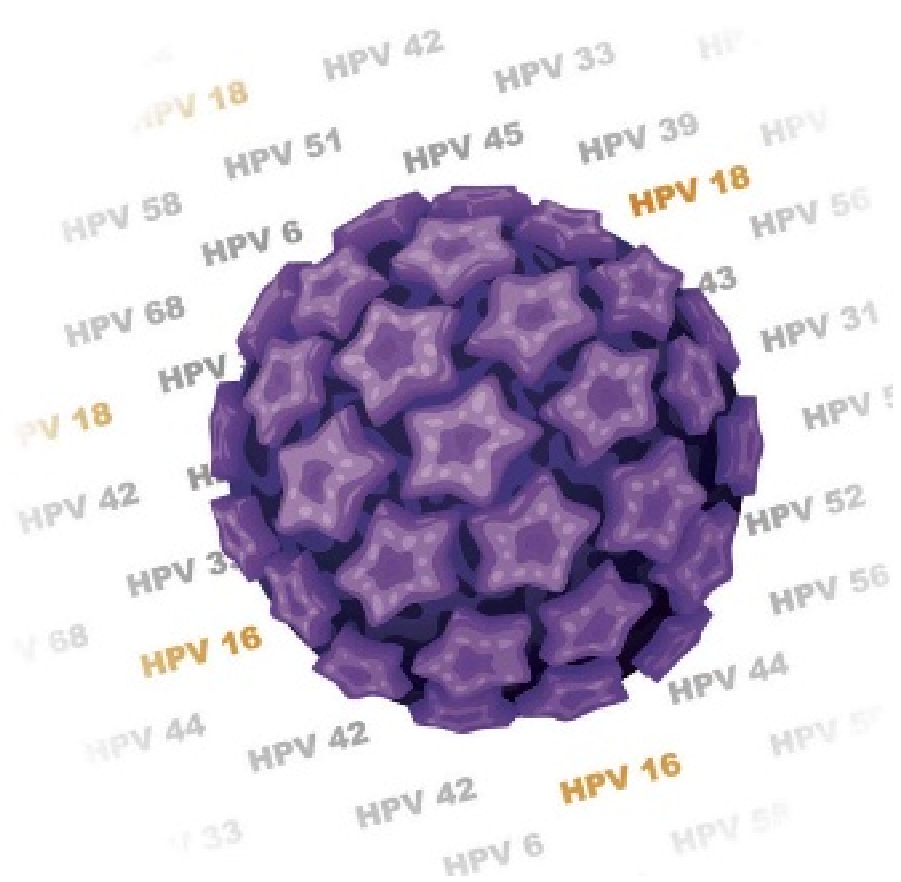

Voor het congres, dat wordt aanbevolen door de European School of Oncology en de American Society of Clinical Oncology, komen huisartsen, virologen, gynaecologen en oncologen uit de hele wereld naar Curaçao. Tijdens het congres zal er ook aandacht zijn voor andere verwoestende en veelvoorkomende aandoeningen in het Caribisch gebied.

Viroloog Byron Martina zal spreken over de neurodegeneratieve symptomen van het zika-virus, radioloog Marcel de Witte houdt een lezing over virtuele colonoscopie en internist John-John Schnog over het nog in te voeren Curaçaose protocol met betrekking tot de screening voor dikkedarmkanker.

Screeningsmodel

Centraal staat het baarmoederhalskanker screeningsmodel op Curaçao. "Bedoeling van het congres is om het eerste lustrum van Fundashon Prevenshon te vieren", zegt Bob Pinedo. "We zijn een beetje laat omdat we vorig jaar een onzekere tijd tegemoet traden zonder zicht op een overheidssubsidie." De overheid kwam na veel discussie, waaronder in de Staten, met de eerste tranche van haar subsidie over de brug.
De stichting richtte zich de eerste jaren op het preventief screenen op borstkanker."Met het congres wordt ook de start van het HPV-bevolkingsonderzoek gevierd. Zur Hausen die de Nobelprijs voor de ontdekking van het HPV-virus heeft gekregen, komt speciaal uit Duitsland over. Hij zal beide dagen spreken. Zo zal hij een lezing houden over HPV en preventie en een lezing over zijn huidige onderzoek naar de relatie tussen virussen in rundvlees, neurodegeneratieve afwijkingen en dikkedarmkanker."
Het congres is primair voor zorgprofessionals. De inschrijvingen uit Nederland, de Verenigde Staten, België, Brazilië, Colombia, Argentinië en uit het Caribisch gebied stromen binnen. "Het congres is zowel in Europa als de Verenigde Staten geaccrediteerd. Dat betekent dat de huisartsen en medisch specialisten punten krijgen voor participatie", legt Pinedo uit.

Lokale HPV-protocol

Op Curaçao is de incidentie van baarmoederhalskanker 13 tot 14 per 100.000 vrouwen. Bij landen met een goed screeningsprogramma ligt de incidentie op 4 tot 6 gevallen per 100.000 vrouwen.
Gynaecoloog en oncoloog Igor Gomes Bravio zal de resultaten van de HPV-screening op Curaçao presenteren. Hij heeft ook het lokale HPV-protocol opgesteld. "In het protocol is onder andere de leeftijd van de vrouwen die gescreend moeten worden vastgelegd. Wanneer stop je met screening en wat is het interval van screening?", legt Gomes Bravio uit.
"De HPV-screening is voor vrouwen tussen de 25 en 65 jaar oud. Er zijn een paar exclusiecriteria, maar die zijn heel gering. Zo hoeven vrouwen die geen baarmoeder (meer) hebben of na hun 25e nog maagd zijn niet gescreend te worden", aldus Gomes Bravio.
Op 1 augustus kreeg de stichting de subsidie voor het bevolkingsonderzoek. Er wordt gestreefd om eind dit jaar, ondanks de verlate subsidie, 10.000 lokale vrouwen te hebben gescreend. "Dat is geen sinecure, maar de voorlichtingscampagne is in volle gang", zegt Pinedo vol vertrouwen.
Om de target te halen heeft de stichting extra verpleegkundigen in de arm genomen. Naast Fundashon Prevenshon in de Klipstraat kunnen vrouwen ook bij een van de dependances terecht voor een HPV-test. Deze dependances zijn bij Sambil, Medisch Centrum Sorsaka en bij Damacor. Elke locatie ziet ongeveer 20 vrouwen per dag.

"Alle vrouwen met een baarmoeder en die niet celibatair leven lopen risico"

Voortijdige opsporing

De vrouwen worden door Fundashon Prevenshon opgeroepen voor een HPV-test, maar ze mogen zich ook vrijwillig aanmelden. Vervolgens gaan ze naar hun eigen huisarts of ze laten de test door Fundashon Prevenshon verrichten. Er zijn twee types voor de screening. "Je hebt de PAP-test die al decennia lang bestaat en in Nederland gaat wellicht volgend jaar de virusdetectietest van start." Volgens Gomes Bravio worden er door het testen levens gered. "Bij landen die de PAP-test afnemen zie je dat de incidentie van baarmoederhalskanker fors is afgenomen. Waar voorheen landen een incidentie van 40 of 50 baarmoederhalskankergevallen per 100.000 vrouwen hadden, is het na het invoeren van screeningsprogramma's gedaald naar 4 of 5 gevallen van cervixcarcinoom per 100.000 vrouwen. Dat is tien keer minder. Dat bewijst dat je deze kanker kunt voorkomen door te testen."

HPV- en PAP-test

Bij een PAP-test wordt een uitstrijkje van de cervix gemaakt. Dat houdt in dat de cellen van het slijmvlies worden afgenomen op de grens van de baarmoederhals en de baarmoedermond. In het laboratorium wordt vervolgens onderzocht of de cellen afwijken van normale cellen. Bij een HPV-test wordt gekeken of het uitstrijkje besmet is met een HPV-soort die baarmoederhalskanker kan veroorzaken. Wanneer er sporen van HPV in het uitstrijkje worden aangetroffen wordt vervolgens op dezelfde monster de PAP-test uitgevoerd. "Vrouwen hoeven dan niet nog een keer te komen voor een uitstrijkje", zegt Gomes Bravio.

Professor Herbert 'Bob' Pinedo: "Met het congres wordt ook de start van het HPV-bevolkingsonderzoek gevierd."

preventieve gezondheidszorg

vrouwen screenen op HPV-virus'

De HPV-test is gevoeliger voor afwijkingen aan de baarmoedermond dan de PAP-test. Door de gevoeligheid van de test kan de tijdsduur tussen twee testen worden verlengd van drie naar vijf jaar. Gomes Bravio: "Het is geen aangename test. Ik begrijp dat het angst aanjaagt. De ziekte is echt terrible, maar valt ook te voorkomen. Je hebt weinig kankersoorten die je op tijd kunt detecteren."

Frequent

De infectie van het virus is zeer frequent. Vooral bij vrouwen onder 30 jaar komt de infectie vaak voor. Dat is ook de reden waarom er bij hen slechts PAP-testen worden uitgevoerd. "Als je pas seksueel actief bent of een nieuwe sekspartner hebt gekregen – dat is gebruikelijker bij jongere vrouwen – heb je een hogere frequentie van de infectie. In de meeste gevallen ruimt je lichaam die op. Dat je geïnfecteerd bent, betekent dus niet dat je kanker krijgt. Uit sommige studies blijkt dat 60 tot 80 procent van de vrouwen ooit die infectie oplopen", zegt Gomes Bravio.

Vrouwen tussen 25 en 65 jaar kunnen zich gratis laten testen op het HPV-virus

Soms kan het lichaam het virus niet goed opruimen. Die vrouwen blijven dan veel langer besmet. Daardoor hebben ze een grotere kans op baarmoederhalskanker. Het moment van besmetting tot het ontwikkelen duurt tien tot vijftien jaar. "Daarom heb je met een HPV-test een grotere kans om een afwijking te ontdekken en te behandelen voordat het zich ontwikkeld tot kanker."

Vaccinatieprogramma

Er zijn meer dan 100 verschillende HPV-types. "De genitaliën, inclusief de vulva, anus, baarmoedermond, penis en vagina, kunnen door ongeveer twintig verschillende HPV-types worden geïnfecteerd. Daarvan zijn een stuk of twaalf of dertien kankerverwekkend. De meest voorkomende HPV-types in het Caribisch gebied verschillen met die in westerse landen. Pas als de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek, dat in opdracht van Fundashon Prevenshon door Desiree Hooi is gedaan, bekend zijn, zullen de meest voorkomende types op Curaçao in kaart zijn gebracht", legt Gomes Bravio uit.

HPV-type 16 komt wereldwijd het vaakst voor, gevolgd door type 18. De huidige vaccins zijn effectief tegen deze twee types. "Bij personen die nooit met het virus zijn geïnfecteerd is het vaccin 100 procent effectief. In het Caribisch gebied komen types 16 en 45 het meest voor. Als we het huidige vaccin gebruiken zal het minder effectief zijn dan in bijvoorbeeld Nederland", aldus Gomes Bravio.

Professor Pinedo is een groot voorstander van het introduceren van een HPV-vaccinatieprogramma. De Amerikaanse onderzoeker en arts Daron Ferris zal tijdens het congres spreken over zijn baanbrekende onderzoek naar een vaccinatie tegen negen HPV-types. "Zijn vaccin dekt 95 procent van de HPV-types die op Curaçao rouleren. Dat is een heel groot verschil met de twee huidige vaccins", zegt Pinedo.

In samenwerking met de regering wil Pinedo op termijn handen en voeten geven aan het lokale vaccinatieprogramma. "Ik hoop dat dokter Ferris ons daarmee een handje kan helpen." Op de kritiek die bij sommige mensen heerst op 'vaccinatieprogramma's die door het geldbeluste farmaceutische bedrijfsleven worden gevoed en waarvan de effectiviteit niet bewezen is' zegt de befaamde professor: "Al die verhalen dat vaccins kwaad kunnen, die verhalen deden bij ieder vaccin de ronde toen het zijn intrede deed."

Het nieuwe vaccin is tot nu toe in geen enkele vaccinatieprogramma opgenomen. In de landen waar meisjes gratis worden gevaccineerd, zoals Engeland, Nederland, Australië en Canada wordt Cervarix of Gardasil gegeven. Die beschermen tegen de twee high risk HPV-types 16 en 18. Gardasil beschermt ook tegen twee HPV-types die genitale wratjes veroorzaken.

Gynaecoloog en oncoloog Igor Gomes Bravio: "Bij landen die de PAP-test afnemen zie je dat de incidentie van baarmoederhalskanker fors is afgenomen."

Symptomen

Een van de meest voorkomende symptomen van baarmoederhalskanker is bloedverlies na seksueel contact. "Daar komt de bijscholing van de huisartsen om de hoek kijken. De huisarts zou bij klachten van een patiënt moeten denken dat ze ook kankergerelateerd kunnen zijn. In de Curaçaose cultuur denkt men gauw dat de klachten wel voorbijgaan. Ook bij abnormaal bloedverlies, waardoor het soms te lang duurt voordat de patiënt naar de huisarts gaat of voordat ze uiteindelijk wordt onderzocht. Als er eenmaal kanker is vastgesteld dan is de kanker al in een vergevorderd stadium. Baarmoederhalskanker groeit namelijk langzaam.
Alhoewel baarmoederhalskanker minder dodelijk is ten opzichte van andere kankers, overlijdt de helft van de vrouwen die met baarmoederhalskanker zijn gediagnosticeerd", zegt Gomes Bravio. "Hoe later de diagnose wordt gesteld, hoe hoger de kans dat je komt te overlijden."
De behandeling van baarmoederhalskanker is volgens Gomes Bravio zwaar. "Er treden heel veel bijwerkingen op. Na bestraling ondervind je de rest van je leven klachten. Je moet oppassen met wat je eet, anders krijg je bijvoorbeeld diarree."

Onderzoek

Gomes Bravio beschikt nog niet over de data van het wetenschappelijk onderzoek dat op Curaçao is gedaan. De onderzoeker Desiree Hooi werkt momenteel de ruwe data in Nederland uit met hulp van de statistieken in Nederland. Deze informatie zal in meerdere publicaties naar voren komen. "Wanneer het wetenschappelijk onderzoek klaar is zullen we ook weten hoeveel vrouwen per leeftijdsgroep op Curaçao HPV hebben."
Het belangrijkste in het bevolkingsonderzoek is de uitnodiging. "Dat is wat er ontbreekt in deze regio. Om het bevolkingsonderzoek te laten slagen moeten vrouwen een uitnodiging krijgen. Zoals het tot nu toe heeft gewerkt zien we dat het aantal vrouwen dat een screening krijgt zeer laag was. Minder dan 20 procent van de vrouwen die gescreend behoorden te worden lieten een PAP-test uitvoeren. We hopen dat het percentage vrouwen dat gescreend wordt stijgt naar 60 tot 80. Dat zal een enorme winst zijn", zegt Gomes Bravio. "Op die manier weet je dat je heel veel gevallen van baarmoederhalskanker aan het voorkomen bent. Alle gynaecologen hebben nu ook een testkit gekregen. Dat verlicht de werkdruk van Fundashon Prevenshon en de huisartsen. De uitslagen van de gynaecologen gaan wel naar de stichting en naar de huisarts. Dit traject loopt nu twee weken", aldus Gomes Bravio. "Dat is een mooie aanvulling op het geheel", zegt Pinedo tevreden.

Onwetendheid

Volgens Gomes Bravio is de kennis van HPV onder de bevolking laag. "De bewustwording is gegroeid, maar het kan beter." Verhalen dat een HPV-infectie gelinkt is aan een slechte hygiëne verwijst hij naar het rijk der fabelen. "Alle vrouwen lopen risico behalve als je geen baarmoeder hebt of een celibatair leven leidt. De kans om besmet te raken met HPV is kleiner bij condoomgebruik. Als je lang dezelfde partner hebt en monogaam bent is de kans op een besmetting met het HPV erg klein. Het virus heeft absoluut niets te maken met hygiëne. Uiteindelijk is het een seksueel overdraagbare aandoening die je niet weg kunt wassen."

Vrouwen die nog geen oproep hebben gekregen voor de screening kunnen contact nemen met Fundashon Prevenshon op telefoonnummer 462-3380 voor het maken van een afspraak. Meer informatie over het congres is te vinden op website www.fundashon-prevenshon.com en aanmelden kan via www.naskho.org.

Recht op aanwezigheid advocaat tijdens huiszoeking

Regelmatig valt er in de kranten te lezen dat er huiszoekingen plaatsvinden. Vanwege de grote impact van een huiszoeking op een verdachte, sta ik in dit artikel stil bij een van de rechten van een verdachte tijdens een huiszoeking: de aanwezigheid van een advocaat. Op dit recht en de mogelijke consequenties van een inbreuk op dit recht zal in dit artikel worden ingegaan.

Tekst: **Vidjin Awadhpersad**

Stelt u zich voor dat u plotseling in de vroege morgen door de politie wordt geconfronteerd bij uw woning, omdat de politie uw woning wil doorzoeken. U wordt, zonder dat u zelf ergens weet van heeft, verdacht van een zwaar misdrijf en de rechter-commissaris ('RC') heeft toestemming verleend om bij u thuis een huiszoeking te verrichten. U wordt, onder het toeziend oog van uw buren, door de politie meegenomen naar het politiebureau voor een verhoor.

Nadat de RC en de officier van justitie ('OvJ') uw woning hebben verlaten, bevinden alleen een paar politieambtenaren ('politie') zich nog in uw woning. U beseft dat uw woning helemaal overhoop zal worden gehaald en dat uw privacy zal worden geschonden. U kent uw rechten en handelt snel door uw advocaat op te bellen met het verzoek om aanwezig te zijn bij de huiszoeking. Uw advocaat begeeft zich direct naar uw woning, maar eenmaal daar aangekomen, wordt uw advocaat de toegang tot uw woning geweigerd door de politie. Wat kunnen de consequenties zijn van deze weigering?

Het Wetboek van Strafvordering ('de wet') geeft aan een verdachte het recht om zich tijdens een huiszoeking te doen bijstaan door een advocaat, hetgeen betekent dat de advocaat tijdens een huiszoeking aanwezig mag zijn. Een advocaat kan op deze manier controle uitoefenen op de manier waarop de politie een huiszoeking verricht en de belangen van een cliënt te behartigen. Volledigheidshalve verdient vermelding dat er niet hoeft te worden gewacht met de start van een huiszoeking totdat de advocaat aanwezig is en mag de aanwezigheid van een advocaat niet tot gevolg hebben dat de huiszoeking wordt belemmerd.

Bij een inbreuk op het recht van een verdachte op aanwezigheid van een advocaat tijdens een huiszoeking (en andere rechten van een verdachte), ook wel een verdedigingsrecht genoemd, bestaat er voor de rechter een mogelijkheid om de inbreuk te herstellen. De rechter kan, afhankelijk van de omstandigheden van het geval en de ernst van de inbreuk op het verdedigingsrecht, deze enkel constateren of overgaan tot: strafvermindering, bewijsuitsluiting of niet-ontvankelijk verklaring van het Openbaar Ministerie in de vervolging ('NO van het OM'). NO van het OM houdt in dat de rechter de zaak niet inhoudelijk zal behandelen en dus niet zal beoordelen of een verdachte strafbaar is. Bewijsuitsluiting houdt in dat bewijs dat is verkregen door de inbreuk op het verdedigingsrecht, niet voor het bewijs mag worden gebruikt.

De Hoge Raad ('HR') oordeelde een geruime tijd geleden in een vergelijkbare zaak als zojuist geschetst, dat de ontzegging van een advocaat om aanwezig te zijn tijdens een huiszoeking een ongerechtvaardigde inbreuk op het verdedigingsrecht van een verdachte oplevert. Dit leidde volgens de HR niet tot een onrechtmatige huiszoeking, omdat de RC bij wet de bevoegdheid heeft om een huiszoeking plaats te laten vinden, onafhankelijk van de vraag of een advocaat wel of niet wordt toegelaten tot de huiszoeking.

De HR laat in twee situaties de deur op een kier staan om over te kunnen gaan tot de verderstrekkende consequentie van bewijsuitsluiting (in plaats van de enkele constatering of strafvermindering). In de eerste plaats kan tot bewijsuitsluiting worden overgegaan indien er een ingrijpende inbreuk is gemaakt op een belangrijk verdedigingsrecht, waardoor een verdachte in zijn/haar verdediging is geschaad en men voor toekomstige gevallen een signaal wil afgeven. In de tweede plaats kan tot bewijsuitsluiting worden overgegaan indien uit objectieve gegevens blijkt dat een inbreuk, hoewel niet ingrijpend, vaker voorkomt en de verantwoordelijke autoriteiten er te weinig aan hebben gedaan om de inbreuk te voorkomen. Uiteraard dient een mogelijke bewijsuitsluiting van geval tot geval te worden afgewogen tegen het belang van de waarheidsvinding en de zwaarte van het strafbaar feit waarvan een verdachte wordt verdacht.

Vanwege de hierboven geschetste 'kier' van de HR is het van groot belang om bij een inbreuk op het recht op aanwezigheid van een advocaat tijdens een huiszoeking (of een ander verdedigingsrecht) een klacht in te dienen bij het OM en/of hiervan melding te maken tijdens een eventuele zitting. De politie en het OM dienen zich in deze rechtsstaat immers ook aan de regels te houden en de rechten van een verdachte te respecteren. Van de enkele constatering van een inbreuk op het verdedigingsrecht of de toepassing van strafvermindering zal naar verwachting minder snel een afschrikwekkend en/of preventief effect uitgaan naar de politie en het OM, dan bewijsuitsluiting. Bewijsuitsluiting lijkt dan ook een effectievere stok achter de deur om een inbreuk op het recht van aanwezigheid van een advocaat tijdens een huiszoeking (of andere ernstige en/of veelvoorkomende inbreuken op verdedigingsrechten) tegen te gaan. Voorstaande temeer nu er, ondanks de wettelijke waarborgen, in de praktijk is gebleken dat het vaker voorkomt dat advocaten, zonder geldige reden, de toegang tot een huiszoeking wordt ontzegd.

Indien u te maken krijgt met een huiszoeking, raadpleeg dan altijd een advocaat die uw belangen kan behartigen.

Vidjin Awadhpersad is als advocaat werkzaam bij SMS Attorneys at Law en houdt zich bezig met de straf- en civiele rechtspraktijk.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
1 dichterbij, **6** stuk uitgebakken spek, **11** leeg, **13** politieke partij in Nederland, **14** plantenhuis, **16** blijspel, **19** alleenstaande minderjarige asielzoeker, **21** steunpilaar, **23** goed onderhouden grasperk, **24** einde van een gebed, **25** getekend verhaal, **27** niet echt, **28** opzienbarende gebeurtenis, **29** ontzag, **30** grafisch kunstenaar, **31** terugvloeien, **33** gehoororgaan, **35** onhandige vrouw, **37** hoogachten, **38** grapjas, **40** waarmerken, **41** prul, **42** rap, **44** vierkante decameter, **45** klein kind, **46** vogel, **48** visgerei, **49** toezegging.

VERTICAAL
2 sierplant, **3** uiting van aarzeling, **4** dameskleding, **5** persoonlijk dagboek op internet, **7** vrouwelijk dier, **8** wees gegroet, **9** naamloze vennootschap (afk.), **10** land in het Midden-Oosten, **12** aanwijzend voornaamwoord, **14** slot, **15** eerzuchtig persoon, **17** tokkelinstrument, **18** peulvrucht, **19** Verenigde Staten, **20** ontvangdraad, **22** vertrouwelijk, **24** zeeschade, **26** keukengerei, **28** Europeaan, **32** familielid, **34** windrichting, **36** belangrijkst, **38** baksel, **39** godin van de overwinning, **42** bezittelijk voornaamwoord, **43** harde schreeuw, **45** paardenkracht (afk.), **47** nachtspiegel.

1	2		3	4	5		■	6	7	8	9		10	
■		■	11			■	12	■	13			■		■
14		15	■	16		17		18			■	19		20
21			22	■	23					■	24			
25				26	■	27			■	28				
	■	29					■	30					■	
31	32				■	33	34		■	35			36	
37				■	38				39	■	40			
41			■	42						43	■	44		
■		■	45			■		■	46		47	■		■
48							■	49						

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:
L.M. Janssen
Kaya Semikok 56
Curaçao
van der Linden.
Savaneta 384-K
Aruba
De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor Bilderdijkstraat 16-2 goe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Patiastraat 13, tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel.
Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

	1	5	3	9				2
9						1	3	6
	3			1				9
5		4	2				1	
		1			9			8
				8	4	3		
2	5					6		
				2	8	7		4
	6		7					

HEAVY

	7		2		4	6	8	
9			3					
1								7
5								
		3					5	
				9	6			
	1		8				4	
8						2		6
		6					3	

ZWEEDSE PUZZEL

roeiwedstrijd / rangtelwoord		fotografische term		noot / specie		doorwaadbare plaats		kruidensoort / soort hert		boos	
						dwaling / bijbelvertaling					
judograad		soort slee / Frans kerstlied			denkbeeld / weekdier					Goudland	
			droogoven / tijdperk				ik (Lat.) / Great Britain				onderricht
extra bedrag / beroemdheid								aflevering / Admin. troepen			
				Europees land							
staat in Amerika							romp				

CRYPTOGRAM

1			2					
	■	■		■				
3								
	■	■		■	4	5		6
7		8		9	■		■	
	■		■		■		■	
10								
	■		■		■		■	
	11							

HORIZONTAAL:
1. Die eigenschap laat je niet los (5); **3.** Ongewenst bezoek is wel denkbeeldig (5); **4.** Met een explosie bevrijdt de koe zich van een kalkoen (4); **7.** Hier opgejaagd of op de kast (5); **10.** Neerslachtige stam (9); **11.** Dat dier bevindt zich in of onder het gras (8).

VERTICAAL:
1. Door elkaar twisten over dameskleding (7); **2.** Bent u weg van deze ruiter? (5); **5.** Hij heeft niets om het lijf (6); **6.** Hier moet het uitkomen, of uit die andere maat (6); **8.** Die vogel is 't einde achteraan de slee (5); **9.** Wachtklopper (5).

WOORDZOEKER

V	S	T	E	N	O	G	R	A	A	F	O	S
K	L	O	P	G	E	E	S	T	P	N	V	M
I	A	I	E	Y	T	W	L	K	H	E	E	E
N	L	S	E	S	R	O	C	N	U	E	R	L
D	T	A	T	R	V	C	U	A	I	R	V	T
E	I	F	A	R	B	B	N	U	S	S	A	K
R	I	S	E	T	O	E	T	W	G	T	L	R
L	B	P	U	N	K	L	S	K	E	E	L	O
O	P	A	T	I	N	E	R	E	N	K	E	E
O	V	J	E	O	K	G	E	U	O	E	R	S
S	A	R	O	L	I	E	B	R	O	N	E	C
S	E	W	IJ	Z	E	R	R	I	T	I	R	A
B	E	B	E	D	D	I	N	G	P	S	V	P
G	O	E	P	L	A	N	T	S	O	E	N	A
S	T	IJ	L	F	I	G	U	U	R	E	E	D
O	N	B	E	V	R	E	E	S	D	K	D	E

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

APERT
AVERS
BEDDING
BELEGERING
BEREIKEN
BONTJAS
CRYPT
ESCAPADE
GESTE
GEWOON
HUISGENOOT
KASTROL
KINDERLOOS
KLOPGEEST
LIFTSTER
NAUWKEURIG
NEERSTEKEN
NEWCASTLE
OLIEBRON
ONBEVREESD
OPPERVOLTA
OVERVALLER
PATINEREN
PLANTSOEN
SMELTKROES
SPIES
STENOGRAAF
STIJLFIGUUR
STREEKTAAL
SUIKERGOED
VLEES
VLIERBES
VRIJDAG
WIJZER

© Sanders Puzzelboeken/161008

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

8	9	2	5	3	4	1	6	7
4	1	5	9	6	7	8	2	3
7	6	3	2	1	8	4	5	9
6	4	1	8	2	9	3	7	5
2	5	9	3	7	1	6	4	8
3	7	8	6	4	5	9	1	2
5	3	6	4	9	2	7	8	1
1	8	4	7	5	3	2	9	6
9	2	7	1	8	6	5	3	4

Heavy

5	6	9	8	4	1	2	7	3
3	7	8	6	9	2	5	1	4
1	4	2	5	3	7	9	8	6
2	9	6	4	5	8	7	3	1
4	8	1	7	2	3	6	9	5
7	5	3	1	6	9	4	2	8
6	2	7	3	1	4	8	5	9
9	3	5	2	8	6	1	4	7
8	1	4	9	7	5	3	6	2

Cryptogram:
Horizontaal: 1. Stage; 3. rayon; 4. stof; 7. korps; 10. natuurlijk; 11. slotsein.
Verticaal: 1. Stroken; 2. groep; 5. tralie; 6. fokken; 8. ratel; 9. spuit.
Woordzoeker:
TIJGERLELIE

Zweedse puzzel

■	S	■	D	■	P	■	R	■	L	■	A
S	P	R	I	T	S	■	O	T	I	U	M
■	E	■	K	W	■	V	L	O	T	■	A
G	R	M	■	E	R	E	■	F	A	T	■
■	W	A	R	N	E	S	T	■	N	E	O
G	E	T	Ÿ	■	I	T	A	L	I	E	K
■	R	E	M	I	S	E	■	G	E	R	A

Prijspuzzel

V	A	N	■	P	R	A	L	I	N	E	■	A	B	T
■	K	O	M	A	F	■	E	■	S	C	O	R	E	■
S	T	O	E	P	■	A	T	E	■	O	P	I	U	M
P	E	T	S	■	T	I	T	E	L	■	A	S	L	A
A	■	M	■	T	O	R	E	N	E	N	■	T	■	N
A	M	U	L	E	T	■	R	■	E	U	R	O	P	A
N	■	S	■	R	E	K	R	U	U	T	■	T	■	G
S	A	K	E	■	M	E	E	U	W	■	L	E	V	E
E	L	A	N	D	■	I	E	R	■	D	E	L	E	R
■	L	A	D	E	R	■	K	■	D	E	B	E	T	■
S	E	T	■	K	A	P	S	T	E	R	■	S	O	K

Beroep onder de loep.

Hoezo, stilzitten...

“Stilzitten? No way! Ik zou er gek van worden.” Aan het woord is de charmante Myra Biegelaar, eigenaresse en oprichtster van Dos Mundos Relocation & Mediation. Sinds jaar en dag staat zij mensen bij die willen verhuizen naar Curaçao. In de breedste zin van het woord. Geboren uit ervaring, want Biegelaar heeft in veel Afrikaanse landen gewoond. Bovendien stond zij als tweede op de lijst van Partido Demokraat. Hoezo, stilzitten...

Tekst en foto: **Marja Berk**

Wat houdt je werk in?

“Veel. Alles wat nodig is als je op Curaçao wilt wonen of een bedrijf wilt oprichten. Daar is ook van alles over te vinden in het boek dat we hebben uitgegeven. Het gaat om het papierwerk waar mensen geen notie van hebben als ze deze kant op komen. Mijn juridische achtergrond helpt daar wel bij. Voordat mensen daadwerkelijk verhuizen nemen ze al contact met ons op, dus ik ben er vanaf het begin bij betrokken. Verklaring van Rechtswege, het regelen van een sedula, het oprichten van een bedrijf inclusief alle vergunningen, you name it. We zijn ook tussenpersoon voor makelaars, want als je hier komt moet je toch ook ergens wonen. Ik werk overigens met niemand samen, krijg geen commissie. Dat is een voorwaarde om objectief en integer te kunnen werken.”

Hoe lang doe je dit werk al?

“Ik kwam 26 jaar geleden met mijn echtgenoot vanuit Burundi naar Curaçao en ben hier hbo, universiteit en Nederlands recht gaan doen. Maar ja, toen had ik Dos Mundos al opgericht, dus dat was hard aanpoten. De reden dat ik Dos Mundos ben gestart is eigenlijk een probleem dat ontstond toen wij op Hato aankwamen. Onze vergunningen waren niet klaar. Uren op de airport gestaan. Uiteindelijk kwam het wel in orde maar ik dacht: dit moet anders kunnen!”

Wat vind je het leukste aan je werk?

“Praten met mensen, de interactie. Ik blijf overigens realistisch tegen mensen die hier voor het eerst komen. Vertel ze ook over de geheel andere werkwijze dan in Nederland en dat het allemaal wat langer kan duren. Maar het contact met die mensen vind ik het leukst. Verder is de samenwerking met mijn team ‘meiden’ uitstekend. Ze zijn allen zeer bekwaam en correct in hun werk en dat is fijn.”

Wat vind je het minst leuke?

“Daar kan ik kort over zijn: ik haat de administratie. Ik heb er zo’n hekel aan, maar het moet wel gebeuren. En hoe ouder ik word hoe vervelender ik het vind. We hebben nog steeds heel veel werk, dus die administratie blijft ook maar groeien. Een kwelling.”

Wat was je geweest als je dit werk niet had gedaan?

“Poeh. Ik denk dat ik hier niet was gebleven, dan was ik met mijn toenmalige echtgenoot weggegaan. Maar ja, het liep anders. Ik was met hem meegereisd en vond op enig moment dat ik aan de beurt was. Vandaar de studies en opstart van Dos Mundos. Mijn droom als zestienjarige? De toneelschool. Ik ontmoette al vroeg mijn man, dus die opleiding heb ik maar laten varen en heb er mijn hobby van gemaakt. ”